

Güneydoğu Asya Bölgesinde Ekoturizmi Post-Kolonyalizm Üzerinden Anlamak

Understanding of Ecotourism through Post-colonialism in the Southeast Asian Region

Semra AKAY

Gaziantep Üniversitesi,
Fen-Edebiyat Fakültesi,
Coğrafya Bölümü, Gaziantep,
Türkiye

ÖZ

Bu makale, Güneydoğu Asya bölgesinde ekoturizm faaliyetlerinin kapsamını, sürdürülebilirlikle olan ilişkisini ve yerli kültürlerin yaşam tarzlarını deneyimlemek gibi kültürün keşfi üzerinden ekoturizme post-kolonyal bir bakış açısı getirmeye çalışmaktadır. Güneydoğu Asya bölgesi, turizmin en hızlı geliştiği bölgelerden biridir. Özellikle de 1990'lı yıllardan itibaren bölgedeki birçok destinasyonda turizm sektörü güçlü bir büyüme göstermektedir. Bölgede ekoturizm faaliyetleri 1990'lı yıllarda gelişme göstermeye başlamış, 2000'li yıllarla birlikte bölgedeki hemen hemen bütün ülkeler ekoturizmi geliştirecek plan ve programlar uygulamaya başlamıştır. Ekoturizm, yerel ekosistemleri öğrenme ve destekleme gibi çeşitli bileşenleri içermektedir. Bu yüzden, ekoturizmin teorik olarak sürdürülebilir kalkınma ideolojileriyle uyumlu ve bir şekilde yerli topluluklara ekonomik destek sağlamak için tasarlanmış turizm çeşidi olduğu düşünülmektedir. Kitle turizmine alternatif olarak ortaya çıkan ekoturizm, son yıllarda turistler için güçlü bir cazibe merkezi haline geldiğinden turizm girişimcilerinin, devlet kurumlarının ve akademisyenlerin dikkatini çekmektedir. Güneydoğu Asya bölgesinde ekoturizm, hem—görece—yoksulluğun azaltılması ve doğal kaynakların verimli bir şekilde kullanılması gibi sürdürülebilirlik kavramı ile hem de yerli halklar ve onların "otantik" gelenekleri, kültürleri ve yaşam tarzları etrafında "değişiklik" arayışıyla hareket eden turizm söylemleri ile şekillenmektedir. Bölgede ekoturizm, yerli halkın karşı karşıya olduğu birçok ekonomik, sosyal ve kültürel sorunu ele almanın bir yolu olarak görülmektedir. Dolayısı ile bu makale, Güneydoğu Asya bölgesinde ekoturizmin genel bir portresini çizip bölgedeki ekoturizme sürdürülebilirlik ve insan/kültürü deneyimlemek üzerinden post-kolonyal bir bakış açısı getirmeye çalışmaktadır. Nitel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı bu makale, birbiri ile ilişkili iki sonucu ortaya koymaktadır; Güneydoğu Asya bölgesinde ekoturizmin sürdürülebilirliğe çare olmadığı ve yerli halkların kültürlerinin öteki olarak tüketilmesine sebebiyet verdiği.

Anahtar kelimeler: Otantik ve egzotik Asya, ekoturizm, post-kolonyalizm, Güneydoğu Asya bölgesi, sürdürülebilirlik

ABSTRACT

This article seeks to bring a post-colonial perspective to ecotourism in the Southeast Asia region through concerning the scope of ecotourism activities in the region, its relationship with sustainability, and exploring culture, such as experiencing the lifestyles of indigenous people. While the Southeast Asian region is one of the fastest-growing tourism regions in the world, most destinations in the region have recorded strong growth, particularly since the 1990s. Ecotourism in the region has developed since the 1990s, and almost all countries in the region have implemented plans and programs to develop ecotourism by the 2000s. Ecotourism is a type of tourism that usually includes components such as learning and supporting local ecosystems. Thus, it is designed to help local communities economically in some way, theoretically compatible with sustainable development ideologies. Ecotourism, emerging as an alternative to conventional tourism, has become a strong attraction for tourists in the last few decades and has attracted tourism entrepreneurs, government institutions, and academics. In the Southeast Asian region, ecotourism has been shaped by both the concept of sustainability, such as poverty reduction and efficient use of natural resources and the tourism discourses such as searching of "change" around the indigenous peoples and their "authentic" traditions, cultures, and lifestyles. Ecotourism in the region is seen as a critical way to address many economic, social, and cultural issues indigenous people face. In this context, this article seeks to draw a general portrait of ecotourism in the Southeast Asian region and to bring a post-colonial critique to ecotourism in the region through questioning sustainability and experiencing human/culture. Employing qualitative research methods, this

Geliş Tarihi/Received: 25.09.2021

Kabul Tarihi/Accepted: 05.04.2022

Sorumlu Yazar/Corresponding Author:

Semra AKAY

E-mail: semraakay@gantep.edu.tr

Cite this article as: Akay, S. (2022). Understanding of ecotourism through post-colonialism in the Southeast Asian region. *Eastern Geographical Review*, 27(47), 1-14.

Copyright@Author(s) - Available online at eastgeography-ataunipress.org

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License

article reveals that on the one hand, ecotourism in the Southeast Asian region has not been a solution to sustainability and it also has led to the consume the cultures of indigenous communities as others on the other.

Keywords: Authentic and exotic Asia, ecotourism, post-colonialism, Southeast Asian region, sustainability

Giriş

Turizm, son yıllarda dünyanın en büyük ve en hızlı büyüyen ekonomik sektörlerinden biri haline gelmiştir. Güneydoğu Asya da son otuz yıldır, turizmin hızla geliştiği bir bölge olup kendi bulunduğu Asya-Pasifik Bölgesinde önemli bir turizm destinasyonu olmuştur (Horwarth HTL, 2018). Bu makale, Güneydoğu Asya bölgesinde ekoturizm faaliyetlerini konu almaktadır. Ekoturizm, en basit anlamda yerli kültürler ve doğal çevre arasındaki güçlü bağ nedeniyle yerli topluluklar ve geleneklerini içeren alternatif bir turizm çeşidi olarak tanımlanmaktadır. Asya-Pasifik bölgesi, Okyanusya, Latin Amerika ve Afrika'daki pek çok ülke, 1990'lı yıllardan itibaren kitle turizmine alternatif ekoturizmi teşvik edici turizm planları ve programlarını hükümet planlarına dahil etmiştir. Güneydoğu Asya, eşsiz tropikal ormanları, kumsalları ve birbirinden farklı etnik grupları sayesinde ekoturizm için ciddi bir potansiyel oluşturmaktadır. Güneydoğu Asya'da ekoturizm, kültür ve macera turizmi ürünleriyle bağlantılı olmaktadır. Bu yüzden ekoturizm faaliyetleri bölgede kıyı ve dağ bölgelerindeki tatil yerleri çevresinde yoğunlaşmıştır (Weaver, 2002; Zepfel, 2006).

Güneydoğu Asya, Asya kıtasının güneydoğu ucunda bulunan bölgeye verilen isimdir. Anakarada Kamboçya, Burma, Laos, Malay yarımadası, Vietnam ve Tayland bulunurken, Doğu Malezya, Singapur, Endonezya, Doğu Timor ve Filipinler gibi ülkeler ise ada bölgelerinde bulunmaktadır. Singapur dışındaki Güneydoğu Asya ülkeleri, Küresel Güney¹ olarak sınıflandırılan gelişmekte olan ülkeler arasında bulunmaktadır. 1967 yılında Vietnam Savaşı sırasında bölgede sosyalizmin yayılmasını engellemek için Endonezya, Malezya, Filipinler, Tayland ve Singapur arasında kurulan Güneydoğu Asya Ülkeler Birliği (ASEAN) ile savaş sonrası yıllarda sırasıyla Brunei, Vietnam, Laos, Burma ve Kamboçya'nın birliğe katılmasıyla bölgede tam bir birlik sağlanmıştır (Savage vd., 1993). ASEAN 1980'lerden itibaren üyeleri arasında koordineli gelişimi teşvik etmektedir. Bölge, Pasifik Asya Turizm Birliği (PATA) içerisinde "Güneydoğu Asya" olarak bilinen resmi olarak tanınan bir turizm bölgesidir (Hinch ve Butler, 2007). ASEAN ülkeleri 1980'lerden beri turizmin hızla geliştiği bölgelerden biri olagelmektedir.

Turizm çalışmalarında, ekoturizm ile ilgili oldukça geniş bir yelpazede yapılan akademik araştırmalar mevcuttur. Bu çalışmalar, özellikle son yıllarda ekoturizm ile ilgili daha eleştirel perspektifler ortaya koymaya başlamaktadır. Bunlardan bir kısmı ekoturizmi, doğanın neoliberalleştirilmesinin bir yolu olarak kavramsallaştırırken (Duffy, 2008), bir kısmı da ekoturizmi Batılı bir yapı ve yerli halkın kültürlerinin fantezi olarak inşa edilmesinin bir yolu (Davidov, 2013; West ve Carrier, 2004) olarak teorize etmektedir. Türk akademisi içinde yapılan çalışmalar ise daha çok belirli bir bölgenin ekoturizm potansiyelinin saptanması (Arslan, 2005; Bayram ve Zengin, 2012; Şahin, 2009; Turoğlu ve Özdemir,

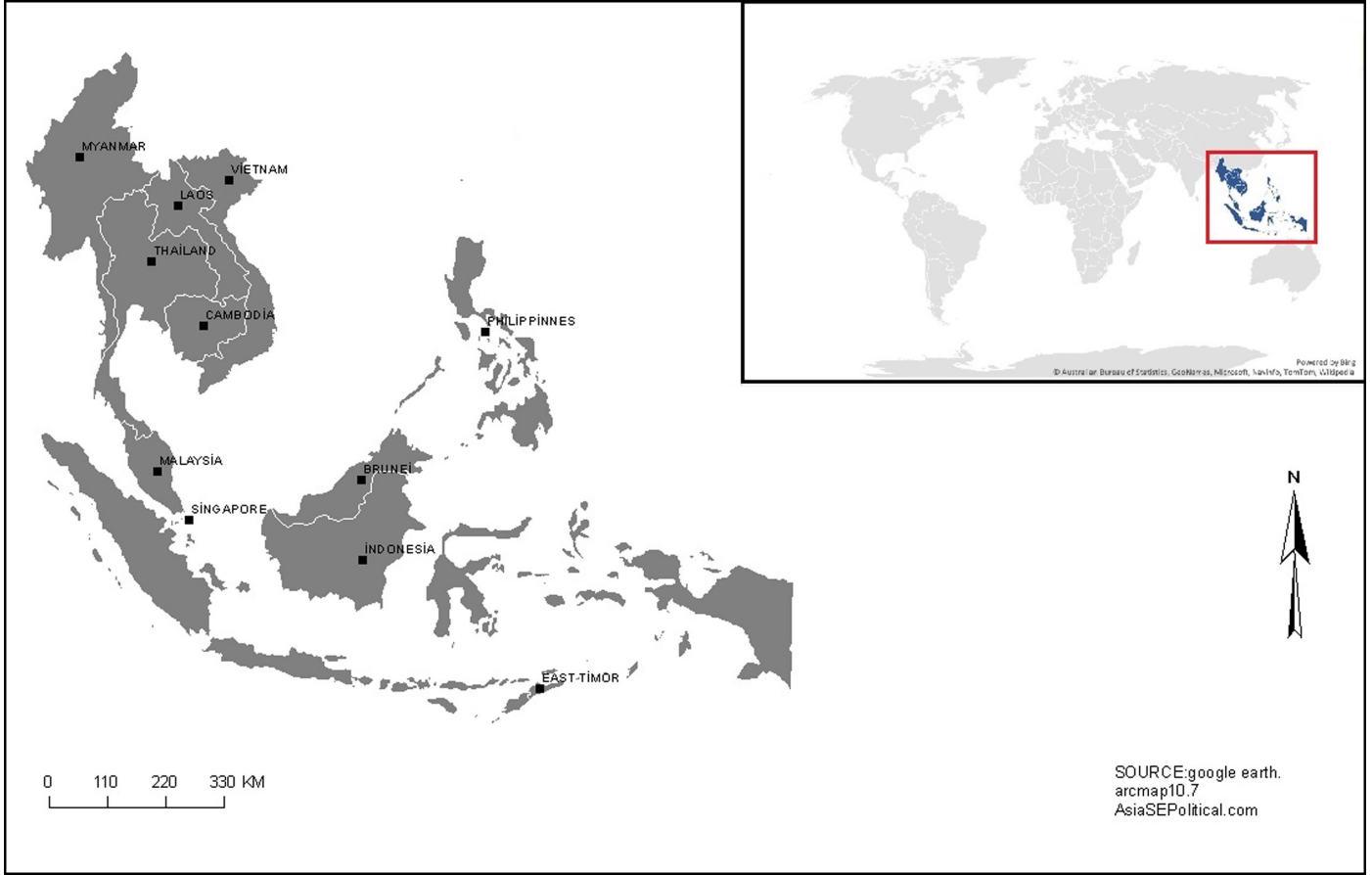
2005), sürdürülebilirlikle ilişkisi (Baykal ve Çimen, 2015; Koçan, 2012) ekoturizm söyleminin gerçekten eko temelli olup olmadığını sorgulama (Arı, 2009) gibi çeşitli konulara yönelmektedir. Bu çalışmalar önemli olmakla birlikte, ekoturizmin daha çok Küresel Güney ülkelerinde geliştiği göz önüne alınırsa, turizm söylemini post-kolonyal bir bakış açısıyla sorgulayan araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Çünkü, Güneydoğu Asya bölgesindeki ülkeler her ne kadar sömürgeci ülkelerden bağımsızlığını kazanmış olsalar bile, eski sömürgeci ülkelerle olan siyasi, kültürel ve sosyal bağlarını hala devam ettirmektedir (Hall & Tucker, 2004). Özellikle de ekoturizm bu tür bağları ortaya çıkarmada önem arz etmektedir. Dolayısıyla bu makale, uzun yıllar boyunca Avrupalı ülkeler tarafından sömürgeleştirilen bir bölge olan Güneydoğu Asya bölgesinde ekoturizmi ele almaktadır. Bu makale şu sorulara cevap aramaktadır: "Güneydoğu Asya Bölgesinde ekoturizm hangi bağlamlarda gelişme göstermiştir?", "Ekoturizmin vadettiği sürdürülebilirlik bölgede başarılmış mıdır?", "Bölgedeki yerli halklar ekoturizm söylemine nasıl dahil edilmiştir?" Böylece makale, bölgedeki ekoturizm faaliyetlerinin betimsel bir portresini çizmekten ziyade ekoturizme post-kolonyal bir bakış açısı getirmeye çalışmaktadır. Makale, Güneydoğu Asya bölgesinin ekoturizm potansiyelinin ne tür faaliyetleri kapsadığını göstermekle birlikte bölgede ekoturizm potansiyelinin açığa çıkarma yollarının eleştirel sunumunu yapmaktadır. Bunu da ekoturizmin sürdürülebilirlikle ilişkisini sorgulayarak, egzotik ve otantik Güneydoğu Asya söyleminin tarihsel olarak nasıl inşa edildiğini anlamaya çalışarak yapmaktadır.

Makale altı kısımdan oluşmaktadır. İlk kısım, Güneydoğu Asya bölgesinin tanımını yaparak bazı beşeri ve fiziki özelliklerini tanıtmaktadır. Böylece ekoturizmin neden bölgede gelişmeye açık bir turizm çeşidi olduğuna dair zemin hazırlanmaktadır. İkinci kısım kolonyalizm, post-kolonyalizm ve turizm arasında ilişki kurarken takip eden bölüm ise ekoturizm kavramını sürdürülebilirlik ve post-kolonyalizm üzerinden tanımlamaktadır. Beşinci bölüm yöntemini tanıtmaktadır. Sonraki kısım ise Güneydoğu Asya bölgesinde turizmin gelişiminin tarihi arka planını sunup sömürgecilik ile otantik ve egzotik Güneydoğu Asya arasında bir ilişki kurmaktadır. Son kısım ise farklı ekoturizm faaliyetlerini bölge üzerinden ele alıp ekoturizmin sürdürülebilirlik ile ilişkisini ve yerli kültürler söyleminin ekoturizm söylemlerine nasıl dahil edildiğini analiz etmektedir. Bölüm ilk olarak, bölgede ne tür ekoturizm faaliyetlerinin bulunduğu masaya yatırmaktadır. Sonra, bölgede ekoturizm ile sürdürülebilirliğin ne ölçüde başarıldığını analizi yapılmaktadır. Son olarak ise yerli kültürlerin metalaştırılma süreçlerinin bölgede nasıl cereyan ettiğinin izleri aranmaktadır.

Güneydoğu Asya Neresidir?

Güneydoğu Asya Hint Okyanusu'nun kuzeydoğusu, Hindistan'ın batısı ve Çin'in ise güneyinde bulunan bölgeye verilen isimdir (Şekil 1). Güneydoğu Asyalı ünlü tarihçi Wang Gungwu (2005), 9.-14. yüzyıllar arasındaki dönemde, Güneydoğu Asya'nın sınırlarının çok belirgin bir şekilde çizilmediğini ifade etmektedir. Wang, ayrıca, o tarihler arasında yerel halkların kendi aralarında güçlü kültürel ortaklık kurmadığını ve bunun sonucunda da yerel

¹ Beşeri coğrafyada bölgeler arasındaki eşitsiz kalkınmayı vurgulamak için çekirdek/çevre, Küresel Kuzey/Küresel Güney gibi terimlere başvurulmaktadır. Bu makalede kullanılan Küresel Kuzey terimi gelişmiş Batı ülkelerine atıfta bulunurken, Küresel Güney ise Latin Amerika, Afrika, Asya ülkeleri gibi gelişmekte olan ülkelere atıfta bulunmaktadır.

Şekil 1.
Güneydoğu Asya bölgesinin haritası. Kaynak:AsiaSEPolitical.com

halklar arasında bölgeye aitlik duygusunun gelişmediğini belirtmektedir. Sömürgecilikle birlikte bölge, özellikle de 19. yüzyıldan itibaren, kartografik olarak ikiye ayrılmıştır. İlki Çin-Hint uygarlık alanının bir parçası olarak tasavvur edilen karasal bölge, ikincisi ise "Malezya" olarak nitelendirilen tecrit edilmiş bölge (Savage vd., 1993). Osborne'nun (2010) aktardığına göre bölge, II. Dünya Savaşı'na kadar bazıları tarafından Uzak Hindistan olarak adlandırılırken diğerleri de Musonlar Asya'sı tabirini kullanmıştır. Bölgenin Güneydoğu Asya olarak adlandırılması ise II. Dünya Savaşının yaşandığı döneme tekabül etmektedir. Savaşın başlaması ile birlikte müttefik devletler (İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri), Güneydoğu Asya Komutanlığını (SEAC) kurarak bölgenin isminin kalıcı olarak Güneydoğu Asya olarak adlandırılmasına katkıda bulunmuştur (Savage vd., 1993). O halde, Güneydoğu Asya'nın ismi politik olduğu kadar aynı zamanda tıpkı Asya² (bknz. Gregory vd., 2011) gibi dışarıdan dayatılan kartografik bir terimdir. Fakat Savage vd.'un (1993) aktardığı gibi Güneydoğu Asya'nın tanımı ile birlikte bölge daha görünür hale gelmiş, uluslararası alanda meşrulaşmış ve çeşitli bölgesel paktlar (örneğin, Güneydoğu Asya Antlaşması Örgütü [SEATO] ve Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği [ASEAN]) kurularak bölge güçlü siyasi çağrışımlar kazanmıştır. Bu açıdan, II. Dünya Savaşı sırasında müttefik devletlerin askeri amaçlarla icat ettikleri terim bölgenin görünürlüğü için pozitif bir katkı sunmuştur.

² Avrupalı sömürgeciler, kendi haritalarında "Doğu" olarak tasvir edilen, Asya'yı Avrupa'ya karşı terimlerle kategorize etmişlerdir (Gregory vd., 2011).

Coğrafi olarak, bölge Laos'tan Filipinler ve Endonezya gibi takımadalara kadar uzanır ve çoğu ülkenin hem ana karası hem de adaları bulunmaktadır. Güneydoğu Asya'nın anakarada olan kısmı, Mekong Vadisi, Tayland Merkez Ovası ve Irrawaddy Havzası gibi büyük çöküntüleri çevreleyen bir dizi dağ zincirinden oluşmakta ve bu sıradağlar, tarihsel olarak, yönetim merkezlerini birbirinden ayırmıştır (Acharya, 2012). Güneydoğu Asya'nın denizde olan kısımları (adalar) daha karmaşık bir yapı göstermektedir. Örneğin, ana kara haricinde Malezya 870 dolaylarında adadan oluşurken, Endonezya 18 bin, Filipinler ise 7,600'den fazla adadan oluşmaktadır. Bu bölgeler, nispeten daha kısa nehirlere ve daha dar alüvyon alanlarına sahiptir. Bu açıdan Güneydoğu Asya'nın anakarada kalan alanlarıyla kıyaslandığında, ada ülkelerin tarımsal alanlarının çok daha sınırlı olduğu söylenebilir (Acharya, 2012). Tarımsal olarak verimsiz olan araziler, Avrupa sömürgeciliği döneminde ticari merkezlere veya sayfiye merkezlerine dönüştürülmüştür (Hinch ve Butler, 2007; Richter, 2009). Bunun yanı sıra, Güneydoğu Asya bölgesi, Ekvatorial Bölgenin Musonlar Asya'sında yer almaktadır; bu da bölgenin biyoçeşitlilik açısından zengin olmasına sebep olmuştur (Weaver, 2002). Ekolojik anlamda zenginliğe sahip olan bölge, dolayısıyla da ekoturizm açısından oldukça avantajlı bir konumdadır.

Güneydoğu Asya bölgesi, etnik gruplar (Güneydoğu Asya anakarası 150'den fazla farklı etnik gruba sahip), dil (Endonezya tek başına 25 büyük dil ve 250 lehçeye sahip) ve dinler (İslam, Budizm, Hinduizm ve Konfüçyüsçülük) açısından oldukça çeşitli ve dinamikdir. Bununla birlikte bölgenin kuzeyi ve güneyinde farklı beşeri

unsurlar ön plana çıkmaktadır. Tarihsel olarak Vietnam, Çin kültüründen dolayısıyla da Konfüçyüsçülük'ten etkilenmişken; bölgenin geri kalan kısmı edebiyat, maddi kültür ve siyasi örgütlenme açısından ciddi anlamda Hint kültürünün etkisi altında kalmıştır. Buna rağmen, son yapılan araştırmalar Vietnamca da dahil olmak üzere bölgedeki dillerin büyük bir bölümünün Güneydoğu Asya dil ailesine ait olduğu ortaya çıkarmıştır (Acharya, 2012; Butler, 1980). Ayrıca, bölgenin ada ülkeleri (Endonezya, Malezya ve Bruney'in büyük kısmı, kısmen Filipinler) ticaretin gelişmesine bağlı olarak zamanla İslam'ın etkisi altında kalmıştır ve böylece Hint kültürü ile İslam harmanlamıştır.

Özetlemek gerekirse, zaman içerisinde bölgede kurulan birlikler sayesinde ülkeler arasındaki siyasi ve ticari birlik kuvvetlenmiştir. Bununla birlikte, bölge hem fiziki hem de beşeri özellikleri açısından oldukça zengin ve çeşitlidir. Bu iki özelliğin birleşmesi 1990'lı yıllardan itibaren dünya genelinde gelişme gösteren ekoturizmin bölgede popülerlik kazanmasına sebep olmuştur.

Kolonyalizm, Post-kolonyalizm ve Turizm

Kolonyalizm (sömürgecilik) yasal, askeri ve siyasi güç ağına dayanan özünde sömürücü ve insanlıktan çıkararak bir denetim sistemi olarak tanımlanmaktadır (Morrisey vd., 2014; Nayak & Jeffrey, 2013). 18. ve 19. yüzyıllarda Batılı devletler Afrika, Okyanusya, Güney ve Güneydoğu Asya ile Amerika'daki toprakları yerli halktan talep etmek için askeri ve bilimsel ilerlemelerini kurmuştur (Morrisey vd., 2014). Böylece Batılı devletler, yerli halklar üzerinde tahakküm sistemlerini kullanmıştır. Kolonyalizm hem sömürgeci merkezde hem de sömürgeleştirilmiş çevrede güç ilişkilerini şekillendiren boyun eğdirmeyi teşvik etmiştir (d'Hautesserre, 2010). Başka bir deyişle, sömürgecilik dünya çapında Batılılaşma ve modernite projesini şekillendiren bir dizi süreç olmuştur (d'Hautesserre, 2010). Her ne kadar formel sömürgecilik II. Dünya Savaşı'nı takip eden yıllarda yavaş yavaş sona erse de etkilerini hala devam ettirmektedir (d'Hautesserre, 2010; Morrisey vd, 2014; Nayak & Jeffrey, 2013). Başka bir deyişle, birçok Latin Amerika, Afrika, Güney ve Güneydoğu Asya ülkesi post-kolonyal denilen bir dönemi deneyimlemesine rağmen eski kolonyal bağlantıları hala devam ettirmektedir. Bu durum, post-kolonyal bakış açısı ile bu bölgelerin değerlendirilmesini kaçınılmaz kılmaktadır.

Post-kolonyalizm oldukça tartışmalı bir terim olmakla birlikte geçmişle tarihsel ilişkiyi yeniden yorumlamakla ilgili bir terimdir (Morrisey vd., 2014). Pot-kolonyalizm sadece kolonyal (sömürge) yönetiminden sonraki tarihsel bir zamana vurgu yapmaktadır. Yani, tarihsel olarak düşünüldüğünde post-kolonyalizm kolonyal geçmiş ile koloni sonrası zaman arasındaki kesin bir bölünmeye işaret etmemektedir. Aksine post-kolonyalizm, sömürge sonrası dönemde Batılı güçlerin eşitsizlikleri sürdürmesindeki rolüne odaklanmaktadır (Nayak & Jeffrey, 2013). Bu açıdan düşünüldüğünde post-kolonyalizm, klasik Batı modernite anlatısına alternatif bir anlatı olarak düşünülmelidir. Başka bir deyişle, post-kolonyalizm Batılı bilgi ve iktidar yapılarını eleştiren bir yaklaşımdır.

Edward Said'in 1978 yılında kaleme aldığı Şarkiyatçılık adlı çalışması birçok post-kolonyal çalışma için referans noktasıdır. Şarkiyatçılıkta Said; güç, bilgi ve metinsel temsil biçimleri arasındaki etkileşimleri incelemiştir. Said, Batılı filolog, etnograf, edebiyatçılar tarafından kaleme alınan metinlerden yola çıkarak Doğu'nun çok çeşitli temsillerini derinlemesine analiz etmiştir. Said'e göre Doğu, Batılılar tarafından kolektif olarak icat edilmiştir. Bu kolektif icatta, Said'in bakış açısına göre Doğu; egzotizm, romantizm, macera, korku ve arzuyla dolu bir alan olarak hayal edilmiştir. Said,

Batı'nın barbar/medeni, rasyonel/irrasyonel gibi ikilikleri kullanarak Doğu'yu Batı'nın ötekisi olarak konumlandığını ve söylem ve temsillerle bu ötekilik anlatısını desteklediğini iddia etmektedir. Bu açıdan Said, Şarkiyatçılığın tarafsız gerçeklerden ziyade belirli ideolojik anlamla dolu bir söylem olduğunu öne sürmektedir. Bu noktada, Said'e göre özellikle kültürel atıflar ile ötekiliğin özdeşleştirilmesinde ve üretilmesinde kullanılan söylemsel yöntemler Batı'nın Doğu algısında önem arz etmektedir. Dolayısıyla da sömürgeci söylemi kimlik ve farklılığı çeşitli mekanlara, yerlere ve insanlara atfederek sömürgeciliği sürdürmektedir.

Said'in bahsettiği Doğu ile Batı arasındaki ayrımların basitleştirilmesi günümüze kadar birçok yazar tarafından sürdürülmektedir (Akama vd., 2011; Amoamo & Thompson, 2010; d'Hautesserre, 2010; Hall, 1994; Hall & Tucker, 2004). Bu basitleştirmeler Doğu'nun halkları, gelenekleri ve zihinleri üzerinden olmaktadır. Doğunun bu şekilde ötekileştirilmesi turizm söylemlerinde de göze çarpmaktadır. d'Hautesserre'in (2010) de tartıştığı gibi turizmin kökleri hem teorik bir yapı hem de algısal bir mekanizma olarak kolonyalizmde aranmalıdır. Turizmin gelişmesi, Küresel Güney destinasyonlarına yaklaşımla egzotik olanı aşağıya gören sömürgeci etkileşim biçimlerini sürdürmektedir. Egzotik yerler, ziyaretçilerin tanıdığı ve hakkında iletişim kurabileceği "evrensel" (Batı anlamında) bir referans sistemi içinde konumlandırılan bir dil aracılığıyla ve evcilleştirilerek kontrol edilmektedir. Benzer bir şekilde, Hall'un (1994) de belirttiği gibi pek çok turist için ziyaret edilecek destinasyonu çekici kılan unsurlardan bir tanesi de ötekilik olmaktadır. Başka bir deyişle, turizm destinasyonları ile ilgili temsiller çoğu zaman ikili zıtlıklar üzerinden yaratılmaktadır. Ötekiliğin temsili imparatorluk topraklarında keşif ve seyahat amaçlı ziyaret edilen yerlerin anlatılarını popüleştirmeleriyle bağlantılı olmuştur ki bu durum hala geçerliliğini sürdürmektedir (Hall & Tucker, 2004). Bununla birlikte, Batılı güçlerin küresel eşitsizlikleri sürdürmedeki rolü hala devam etmektedir (d'Hautesserre, 2010). Bu yüzden, sömürge sonrası merkez-çevre ilişkilerinden kaynaklanan ekonomik ve siyasi bağımlılık durumu, bazı yorumcular tarafından bir tür emperyalizme benzetilmektedir (bknz. d'Hautesserre, 2010; Hall, 1994; Hall & Tucker, 2004). Turizmin doğası ve gelişimi üzerinde de merkez ülkelerin etkisi ve kontrolü olabilmektedir. Bu yüzden post-kolonyalizm ile turizm arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır.

Ekoturizm ve Post-Kolonyalizm İlişkisi

Ekoturizm, ilk olarak 1980'li yılların başında, Meksikalı bir mimar ve uluslararası turizm danışmanı olan Hector Ceballos-Lascurian tarafından kullanılmıştır. Ceballos-Lascurian ekoturizmi, göreceli olarak bozulmamış doğal peyzajlara ve onun yabani bitkilerini ve hayvanları ile bu alanlarda bulunan mevcut kültürel yönleri incelemek, hayranlık duymak ve keyfini çıkarmak gibi özel amaçları kapsayan bir turizm çeşidi olarak tanımlamıştır (Davidov, 2013). Bununla birlikte, ABD menşeli Uluslararası Ekoturizm Derneği (2019) ekoturizmi "çevreyi koruyan, yerel halkın refahını sürdüren, yorumlama ve eğitim içeren doğal alanlara sorumlu seyahat" olarak tanımlayıp çeşitli ilkeler belirlemiştir. Bu ilkeler ise gerek ziyaretçi gerekse ev sahibinin uyması gereken—ev sahibi ülkenin kültürel ve çevresel özelliklerine farkındalık oluşturmak gibi—çeşitli etik kuralları içermektedir. Benzer şekilde, Uluslararası Doğayı Koruma Birliği (IUCN) ekoturizmi, "Doğanın (ve hem geçmiş hem de şimdiki kültürel özelliklerin) tadını çıkarmak ve takdir etmek için, korumayı teşvik eden, düşük ziyaretçi etkisine sahip olan ve yerel halkların aktif sosyo-ekonomik katılımını gerektiren bir seyahat" olarak tanımlamaktadır (Hector, 1996). Bu açıdan değerlendirildiğinde, sürdürülebilirlik ekoturizmin ana

amaçlarından birisi olmaktadır. Sürdürülebilirliği geliştirme yolları ise politika yapımcılar, ulusal ve uluslararası yatırımcılar, finansal ağlar ve diğer aktörlerin ortak çabasını gerektirmektedir (Davidov, 2013).

Akademik olarak ilk defa Romeril (1985) tarafından 1980'lerin ortalarında kullanılan ekoturizm, İngilizce akademik literatüre girmiştir ve o zamandan beri turizm çalışmaları alanında tartışmalı olsa da önemli bir yer işgal etmeye başlamıştır (Weaver, 2002). Yıllar içinde ekoturizm, dünya mirası turizmi gibi kültür turizmini kapsayan (ancak bunlarla sınırlı olmayan) alternatif turizm kümelemesinin bir parçası haline gelmiştir ve son kırk yıldır spesifik olarak Küresel Güney ülkelerinde ortaya çıkan bir turizm çeşidi olmaktadır. Küresel Güney ülkelerinde ortaya çıkmasının çeşitli sebepleri bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi pek çok araştırmacının (Davidov, 2013; Weaver, 2002; Zeppel, 2006) belirttiği gibi Küresel Güney ülkeleri için sürdürülebilir bir turizm politikası oluşturmaktır. Çünkü Küresel Güney ülkeleri incelendiğinde, her ne kadar biyoçeşitlilik açısından zengin olsalar da uzun yıllardır doğal kaynaklarının aşırı kullanımına bağlı olarak bir habitat kaybı yaşanmaktadır. Uluslararası ve ulusal kalkınma kuruluşları, 1992 yılında düzenlenen Rio Dünya Zirvesinde kabul edilen Gündem 21'den bu yana sürdürülebilirlik konularına daha fazla önem vermeye başlamıştır. Bu yüzden biyoçeşitlilik açısından zengin olan Küresel Güney ülkelerinde doğal alanlarının korunması için ekoturizm teşvik edilmektedir (Parnwell, 2009).

Ekoturizm aynı zamanda mevcut fırsatları ve topluluk varlıklarını tamamlama ve yerel ekonomiyi çeşitlendirme yeteneği ile yerli halkın gelişimine katkı sağlamaktadır (Cochrane, 2009; Davidov, 2013; Russell & Ankenman, 1996; Uluslararası Ekoturizm Derneği, 2019; Weaver, 2002). Bazıları küresel öneme sahip olmak üzere birçok yerli topluluk, doğal alanların yakınında veya içinde yaşamaktadır. Ekoturizm, yerel halkların kültürlerinden yararlanarak yerel topluluklar arasında istihdam olanaklarını arttırması, ekonomik tabanı çeşitlendirmesi ve iş yatırım fırsatları oluşturması gibi ekonomik motivasyonları içermektedir (Colton & Harris, 2007). Bununla birlikte, yerel halkların çoğu geçimini doğal ortamdan elde ettikleri gelirle sağlamaktadır. Bu nedenle ekoturizm, yerli topluluklar için yeni geçim kaynakları sağlama açısından sürdürülebilir olarak düşünülmektedir. Ancak bu noktada sürdürülebilirliğin nasıl anlaşıldığı önem kazanmaktadır. Birçok araştırmacı Batı tarzı sürdürülebilirliğin Küresel Güney ülkelerinin yerli halklar üzerinde olumsuz etkileri olduğunu iddia etmektedir (Hall, 1994; Hall & Tucker, 2004; Luke, 1997). Bu yazarlara göre ekoturizm bir yandan Batının biyolojik genişlemesine katkıda bulunurken diğer yandan da yerli halkların kendi toprakları üzerinde kurduğu arazi mülkiyetini inkâr etmektedir.

Küresel Güney ülkelerindeki ekoturizm, doğanın organik bir bileşeni olarak algılanan "otantik" yerli kültürel formların tüketimi ile de karakterize edilmektedir (Craik, 1994). Bu noktada, Edward Said'in *Şarkiyatçılık* kitabında belirttiği, sömürgeleştirilen toplumların Batılılar tarafından nasıl Batı'nın "ötekisi" olarak hayal edildikleri düşüncesini takip etmek gerekmektedir (Said, 1978). Craik'in (1994) de belirttiği gibi genel olarak turizm ile post-kolonializm arasında yakın bir ilişkisi vardır ki birçok sebep bunda rol almıştır. İlk olarak, eski sömürgelemler, Avrupa-Amerikalı turistler için tercih edilen yerler olarak popüleritesini arttırmıştır. Örneğin Pasifik Kıyıları, Asya, Afrika ve Güney Amerika'da kolonyal miraslar, turistik mekanlara dönüştürülmüştür. Burada ise turistik mekanlar, egzotik halklar ve gelenekler, yerli ve yaşam tarzları gibi retorikle ilişkilendirilmiştir. İkinci olarak, birçok araştırmacının

(Douglas, 1996; Hall & Tucker, 2004; Hitchcock, 1999) belirttiği gibi Avrupalıların Batılı olmayan kültürlerin insanlığın ilkel yönünü temsil ettiğine olan inançlarını turizm söylemlerine yansıtmaktadır. Siyasi bağımsızlığa rağmen, sömürge literatüründe ifade edilen egzotik özelliklerin çoğu, farklı etnik grupları heyecan verici ve büyüleyici olarak tasvir etmektedir (Hitchcock, 1999). Ekoturizm de etnik açıdan farklı grupların kendi ortamlarında ziyaretini kapsadığı için Batılı ana akım tarafından sıklıkla egzotik ve otantik olarak tanımlanmaktadır. Ekoturizm sıklıkla; yoksul, savaştan zarar görmüş ya da "az gelişmiş" olmaları nedeniyle tehlikeli olarak algılanan yerlerde bulunan heyecan verici sıradışılık arayan Avrupalı-Kuzey Amerikalı gezginler tarafından tercih edilmektedir (Davidov, 2013). Kayoko (2007) Batılı turistlerin ekolojik turları, farklı kabile kültürlerini deneyimlemek ya da henüz uygar olmayan geleneksel yaşam hevesi ile tercih ettiklerini öne sürmektedir. Dolayısıyla da ekoturizm söylemi Küresel Güney ülkelerinde genellikle *ötekilik* üzerinden kabul görmektedir.

Sonuç olarak ekoturizm, genellikle yerel ekosistemleri öğrenme ve destekleme gibi bileşenleri içeren ve teorik olarak sürdürülebilir kalkınma ideolojileriyle uyumlu ve bir şekilde yerli topluluklara ekonomik olarak yardımcı olma iddiasıyla tasarlanmış bir turizm çeşididir. Bu şekilde bir tanımlama ile Güneydoğu Asya'nın analizini yapmak oldukça faydalı bir girişim olacaktır. Çünkü, Güneydoğu Asya ülkeleri, 16. yüzyıldan itibaren yavaş yavaş Avrupa yörüngesine girmiş 20. yüzyılda da bu süreç daha da pekişmiştir (Hinch & Butler, 2007). Bu yüzden Batılı turistler için Güneydoğu Asya'nın yerli topluluklarının kültürleri ilgi çekicidir çünkü macera peşinde koşan turistler, farklı deneyimler yaşamak istemektedir. Güneydoğu Asya bölgesi de bu farklı deneyimleri sunabilecek potansiyellere sahip olmaktadır.

Yöntem

Bu çalışmada, nitel yöntemlere baş vurmuştur. Veri toplama yöntemi olarak ikincil kaynaklar kullanılmıştır. Makalede çok çeşitli ikincil kaynaklardan yararlanmıştır. İlk olarak, Güneydoğu Asya'nın turizmi ile ilgili istatistiki veri paylaşan Dünya Bankası, Dünya Seyahat ve Turizm Konseyi ve Dünya Turizm Örgütü gibi çeşitli kuruluşların resmî web sitelerinde bölge ile ilgili yayınladıkları verilere başvurulmuştur. İkinci olarak, Güneydoğu Asya kaynaklı ekoturizm ile ilgili düzenlenen konferanslardan elde edilen raporlar (2002 Dünya Ekoturizm Zirvesi Raporu- Sheridan ve Halpenny, 2002) ile ekoturizm ile ilgili çeşitli turistik web siteleri ve blog yazılarına başvurulmuştur. Son olarak ise bu konuda daha önce yapılmış (İngilizce) akademik çalışmalara yer verilmiştir. Bu üç veri seti üç ana tema üzerinden analiz edilmiştir. İlk tema bölgenin ekoturizm potansiyeli ve ekoturizm faaliyetlerinin neleri içerdiği ile ilgili olmuştur. Bu tema Güneydoğu Asya'da ekoturizmin nelerde yoğunlaştığını ve hangi faaliyetleri kapsadığının betimsel bir sunumunu yapmıştır. Böyle bir tasviri bilgiden sonra bölgedeki ekoturizme sürdürülebilirlik ve yerli kültürlerin tüketilmesi gibi iki farklı temadan yaklaşmıştır. Bu iki tema ile kitle turizmine alternatif olarak ortaya çıkan ekoturizme post-kolonyal bir bakış açısı geliştirilmesi amaçlanmıştır.

Güneydoğu Asya'da Sömürgecilikten Ekoturizme Giden Yol

Güneydoğu Asya turizminde neden insanın ve kültürün bir araç olduğunu anlamak için bölgenin Batılılar tarafından sömürge döneminde egzotik ve otantik olarak nasıl inşa edildiğinin üzerinde durulması gerekmektedir. Güneydoğu Asya'da modern turizmin ortaya çıkışı her ne kadar II. Dünya Savaşı sonrası döneme tekabül etse de otantik ve egzotik olarak Güneydoğu Asya'nın inşa

edilmesi kolonyal süreç ile ilişkilendirilmiştir (Hinch & Butler, 2007; Richter, 2009). 15. yüzyılın sonu ve 16. yüzyılın başında ilk olarak Portekiz ve İspanyolların Doğu'ya, özellikle Hindistan ve Baharat Adaları'na³ ticaret yolları kurmayı amaçlayan bir dizi keşif gezileri, Güneydoğu Asya'da bazı ticari merkezler kurmasıyla sonuçlanmıştır (Osborne, 2010). Daha sonraki süreçlerde, İngiltere, Fransa ve Hollanda başta olmak üzere bir takım Avrupa ülkeleri, bölgeyi yaklaşık olarak 400 yıl boyunca planlı bir şekilde sömürgeleştirmiştir. İngiltere; Malezya, Singapur, Bruney ve Burma'yı, Fransa; Vietnam, Kamboçya ve Laos'u ve Hollanda ise Endonezya'yı sömürgeleştirmiştir. Yaklaşık olarak 350 yıl Portekizler tarafından sömürgeleştirilen Filipinler ise sonraki 50 yıl boyunca da ABD tarafından ilhak edilmiştir (Osborne, 2010; Richter, 2009). Sömürgecilik dönemi süresince Bali adaları başta olmak üzere pek çok bölge Avrupalıların dinlenme alanlarına dönüştürülmüştür.

Avrupalıların sayfiye alanlarına dönen yerler zaman içerisinde farklı otantik ve egzotik efsanelere konu olmuştur. Otantizm ve egzotizm adına en yaygın efsanelerden bir tanesi de Bali efsanesi olmuştur. Efsaneye göre Hollandalı bir kaptan olan Cornelis de Hautman'ın filosu, 1597 yılında Bali adalarına vardığında, Bali'nin egzotizminden oldukça etkilenmiştir (Boon, 1977; Hinch & Butler, 2007). Çünkü ada her ne kadar tarımsal ve ticari olarak önemli olmasa da cenneti andırarak kadar güzel peyzajlara sahip olup, adanın kadınları da güzellikleri ile dikkat çekmiştir. İlginç bir şekilde, filodan iki asker Bali'deki yerli kadınlardan etkilenip dönüş gemilerine hiç binmeyip ülkelerine bir daha geri dönmemiştir. Bu durumu, Masselman şöyle açıklamıştır: "Adanın ticaret adına sunabileceği hiçbir şeyi yoktu; ama başka cazibe merkezleri de vardı- kaygısız bir yaşam tarzı ve çekici kadınları... İki genç adam bu cazibeyi karşı konulmaz buldu ve filo onlarsız yola çıktı" (Boon, 1977, s.10). Daha 16. yüzyılda Bali için inşa edilen egzotik olma durumu gerek Bali gerekse diğer yerler için zaman içerisinde tekrar tekrar pekiştirilmiştir. Bunlardan biri de ünlü Hollandalı bir fotoğrafçı olan Gregor Krause'un Bali ile ilgili çektiği fotoğraflar olmuştur. 1912-1914 yılları arasındaki Bali ziyareti sırasında çoğunlukla Bali'nin kadınlarını çektiği fotoğrafları Krause, 1920'lerin başında *Bali 1912* isimli bir kitap ile yayınlamıştır. Kitap yayımlandığında en çok satan kitaplardan biri olmuştur (Hinch & Butler, 2007; Krause, 1988). Bu açıdan, kadın ve cinsellik üzerinden inşa edilen egzotik ve otantik Bali benzer bir şekilde bölgenin diğer ülkelerinin betimlenmesinde zaman zaman kullanılmıştır. Bu örneklerin gösterdiği gibi Güneydoğu Asya romantizm, macera, arzu ve şehvet ile dolu bir mekân olarak hayal edilmiştir (Bknz Said, 1978). Aynı zamanda Bali'nin betimlenmesinde kullanılan cennet kavramı "öteki" coğrafyaların sömürgeciler tarafından nasıl hayal edildiklerini göstermiştir. Sömürgeci yönetimler kasıtlı bir şekilde yerleşimi, emperyalist, ticari ve siyasi genişlemeyi teşvik etmek için cennet söylemlerini kullanmıştır (Hall & Tucker, 2004).

Her ne kadar Batılılar tarafından egzotik ve otantik olarak inşa edilen Asya söylemi zaman zaman pekiştirilse de Güneydoğu Asya'da kolonyal dönemde Batılı gezginler ile yerli Asya halkı arasında minimum etkileşim olduğu belirtilmesi gerekmektedir (Hinch & Butler, 2007). Kolonyal dönemde, diğer Küresel Güney destinasyonlarında olduğu gibi iktidardaki sınıf (Avrupalılar) ile yönetilenler (Güneydoğu Asya'daki yerli gruplar) arasında eşitsiz olarak dağılmış bir güç ilişkisi söz konusu olmuştur. Bu eşitsiz güç ilişkisi de sömürge döneminde Batılı güçlerin yerli halktan bağımsız

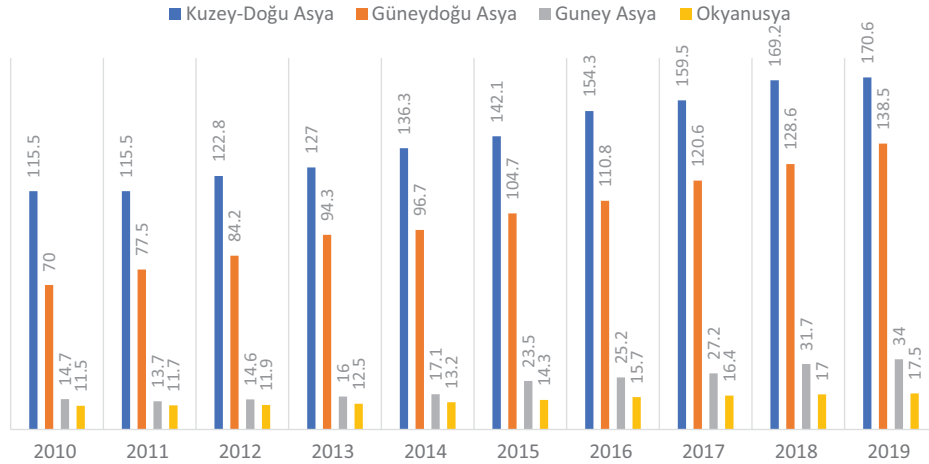
bir hayat sürmesine sebep olmuştur. Nitekim, sömürgeci güçler tropikal sıcakların etkisinden kaçmak için tepelerde yerli halktan izole yazlık evler inşa etmiştir (Crossette, 1998). Bununla birlikte, sömürgeciler yaşam tarzları itibarı ile de yerli halklardan farklı kalıplar benimsemiştir. Örneğin, İngilizler ve Hollandalılar, "yerelleşmeyi" ve tropik bölgelere uygun giyinmeyi reddederek üstünlüklerini Batılı kıyafetler giyerek göstermeye çalışmıştır (Richter, 2009). Bununla birlikte, sömürgeci güçler meskenlerini yerli halkların konut alanlarından uzak olan alanlara inşa etmiştir. Sömürgeciler tarafından inşa edilen yazlık evler, yönetim binaları gibi yapılar ulusların bağımsızlığından sonra önemli turizm destinasyonlarına dönüştürülmüştür (Crossette, 1998). Dolayısıyla da ilk tatil beldelerinin tohumları bizzat sömürgeci yöneticiler eliyle atılmıştır.

Güneydoğu Asya'da modern turizmin gelişmesi ise II. Dünya Savaşı'ndan sonra özellikle de ulusal havayolu şirketlerinin (Endonezya, 1949; Malezya, 1947; Singapur, 1972; Tayland, 1960) kurulmasıyla olmuştur. Büyük gövdeli uçakların turizmde kullanılması genel olarak dünyada turizmi geliştirirken bundan Güneydoğu Asya bölgesi de nasibini almıştır (Richter, 2009). Savaşın sona teker teker bağımsızlığını kazanan birçok ülkede iç karışıklıklar meydana gelmiş, bu da turizmin gelişiminde kesintiye sebep olmuştur. İlginç bir şekilde, bölgenin en küçük ülkesi ve aynı zamanda ilk Asya Kaplanlarından biri olan Singapur, turizmin geliştiği ilk ülke olmuştur. Bunda, devletin uyguladığı kalkınma projesinin büyük bir payı olmuştur (Singapur'un gelişmesi için bkz. Chua, 2011). Singapur, uzun yıllar boyunca Güneydoğu Asya'da en çok turistin ziyaret ettiği ve turizmden en çok döviz elde eden ülke olmuştur (Richter, 2009).

1970'li yıllara gelindiğinde Güneydoğu Asya'daki birçok hükümet turizmi geliştirmek için ulusal planlar hazırlamıştır. Bu planlarda altyapı ve turizm tesislerini geliştirmek için yatırımcılara teşvikler verilmiştir. Fakat bu dönemin turizm planları daha çok elit kesime hitap eden kitle turizmini teşvik edip buna uygun tatil tesislerini inşa etmeyi önceliklemiştir (Hinch & Butler, 2007; Richter, 2009). Kitle turizmini canlandırmaya yönelik uygulanan bu turizm kalkınma planları birkaç istisna dışında (Tayland ve Malezya) başarılı olamamıştır. Bunun yanı sıra, 1990'lı yıllara kadar uygulanan turizm planlarında yerli halklar turistik faaliyetlerin bir bileşeni olarak konumlandırılmamıştır. Dolayısıyla da kitle turizmine hitap eden turistik aktivitelerin planlanması yapılrken turistler ile yerli halk arasında minimum bir seviyede etkileşim kurulmasına dikkat edilmiştir (Hinch & Butler, 2007). Örneğin, Richter'in (2009) belirttiğine göre Endonezya'da turizm yatırımları, çoğunlukla Müslüman nüfus ile turistler arasındaki muhtemel etkileşimi engellemek için Hindu nüfusun yaşadığı Bali adalarına yapılmıştır. Benzer bir şekilde, Filipinler'de başkent Manila'da bulunan havaalanı ile turistik alanlar arasında bulunan gecekonduların turistler tarafından görünmemesi için bu iki lokasyon arasında çeşitli duvarlar inşa edilmiştir (Richter, 2009). Böyle bir strateji, turistleri yerel nüfusun tatsız ve tehlikeli unsurlarından koruduğu için hükümetler tarafından mantıklı görülmüştür (Cohen, 1999).

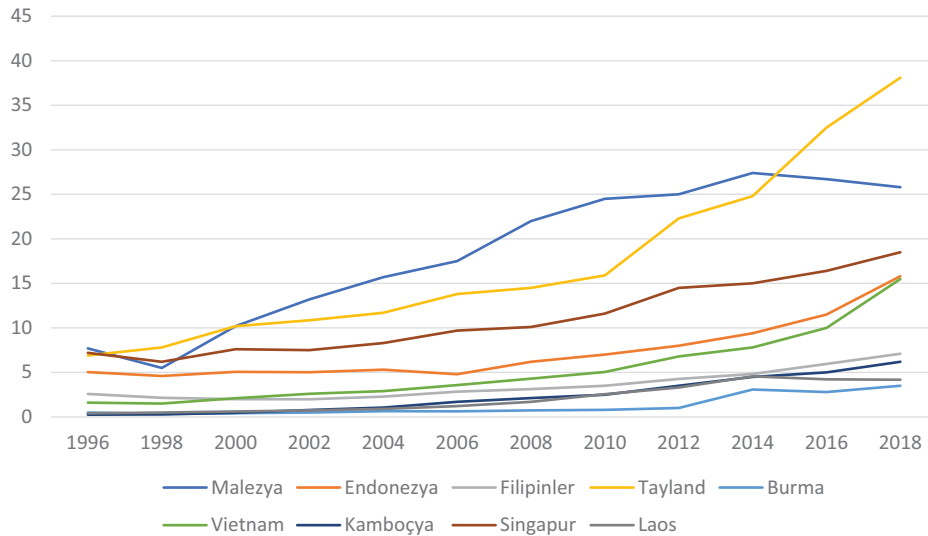
1980'lerle birlikte birçok Güneydoğu Asya ülkesi, ekonomik liberalleşmenin etkisiyle turizme yapılan yatırımlarını arttırmış, bunun meyvelerini kısa süre içerisinde almaya başlamışlardır. 1990'larda turizm, Güneydoğu Asya'nın önde gelen endüstrilerinden biri haline gelmiştir. Nitekim, turizm Tayland'da en önemli gelir kaynağı iken Endonezya'da ikinci ve Singapur'da ise üçüncü sırada olmuştur (Richter, 2009). Bunun yanı sıra, Vietnam, Kamboçya

³ Baharat Adaları olarak anılan bölge günümüzde "Maluku Adaları" olarak bilinmekte olup, bölge Endonezya'nın takım adaları bölgesidir.

Şekil 2.

2010–2019 yılları arasında Asya-Pasifik Bölgesini ziyaret eden turist sayısının değişimi (Milyon). Kaynak: Dünya Turizm ve Seyahat Konseyi, 2020

Şekil 3.

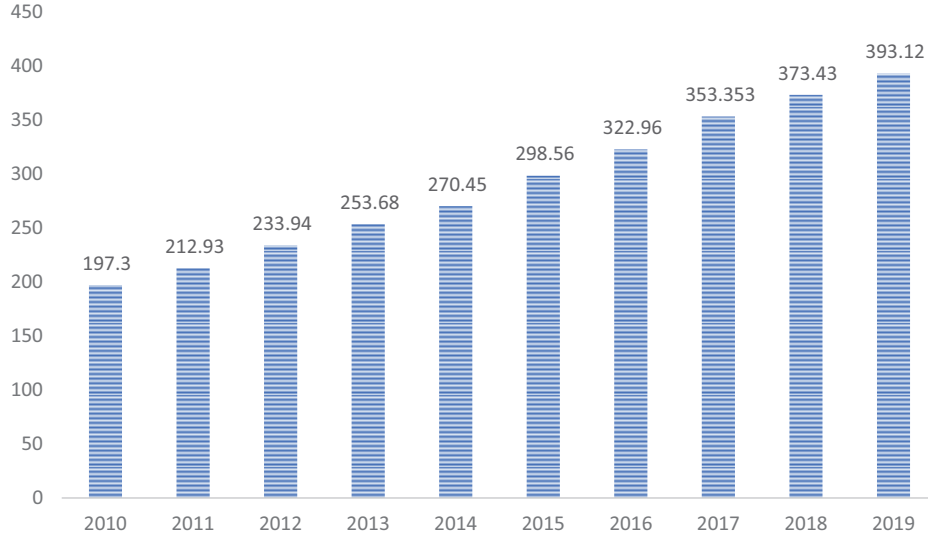
1996–2018 yılları arasında Güneydoğu Asya Ülkelerini ziyaret eden turist sayısı (Milyon). Kaynak: Dünya Bankası, 2020

ve Filipinler gibi politik olarak daha istikrarlı hükümetlere kavuşan ülkelerde de turizm gelişmeye başlamıştır. Her üç ülke de siyasi olarak istikrarsız dönemler geçirmiş; fakat siyasi istikrarın sağlandığı dönemlerde hükümetlerin kararlı turizm politikaları sonucu turizmin ülke ekonomisine olan katkısını arttırmıştır. Buna karşılık, askeri hükümetin zaman zaman sivil hükümete el koyduğu Burma⁴ ve iç karışıklıklar yaşayan Laos ve Bruney'de ise turizm beklenen etkiyi hiçbir zaman yaratmamıştır. Sonuç olarak, 1990'lı yıllar birçok Güneydoğu Asya ülkesi için turizm açısından hayati öneme sahip olup devam eden yıllarda önemini korumuştur.

Güneydoğu Asya bölgesi son yıllarda yıllık ortalama %7'lik turist artışıyla dünya ortalamasının (%4) oldukça üzerinde olmuştur (bkz. Horwarth HTL, 2018). Güneydoğu Asya, Asya-Pasifik bölgesinde, Çin, Güney Kore ve Japonya'nın da bulunduğu Kuzey-Doğu Asya bölgesinden sonra turist sayısının en fazla olduğu bölge olup

bölgeyi ziyaret eden turist sayısı gittikçe artmıştır (Şekil 2). 1996–2018 yılları arasında, bazı yıllar istisna olmak üzere bölgedeki ülkelerin tamamı, kademeli olarak turist sayısını arttırmıştır (Şekil 3). 2018 yılı itibariyle yaklaşık olarak 40 milyon turist ziyaret ettiği Tayland, en fazla turist çeken ülke olmuştur. Tayland'ı sırasıyla 26 milyon turist ziyaret ettiği Malezya ve 18,5 milyon turist ile Singapur ve 15,5 milyon turist ile Vietnam ve Endonezya takip etmiştir (Şekil 3). Her ne kadar turizme bağlı olarak bölgedeki ülkelerin döviz girdilerinde ciddi bir artış olsa da (Şekil 4), turizmin GSYH'ye olan direk katkısı, her ülkede aynı oranda artmamıştır. Bazı ülkelerde turizmin GSYH'ye katkısı yıllar içerisinde artarken, bazı ülkelerde de azalmıştır (Tablo 1). Örneğin, Kamboçya'da turizmin GSYH içindeki oranı 1995'te %1,40 iken bu oran 2019 yılında %14,40'a yükselmiştir. Benzer bir artış, Filipinler ve Tayland için de gözlemlenmiştir. Fakat, bölgedeki diğer ülkelere kıyasla turizmin az geliştiği Bruney ve Laos ile turizmin ilk geliştiği ülkelere olan Singapur ve Malezya'da turizmin GSYH içindeki oranı düşmüştür. Özetle, her ne kadar Güneydoğu Asya bölgesi 1980'den beri turizme bağlı olarak elde edilen geliri artmış olsa da her ülkenin turizmden aldığı pay ise aynı oranda olmamıştır.

⁴ Burma'nın tarihi askeri darbelerle doludur. Son olarak, 1 Şubat 2021 tarihinde demokratik olarak seçilmiş iktidar partisi olan Ulusal Demokrasi Birliği (NLD), Burma ordusu tarafından görevden alınmış, Nobel Barış ödüllü başbakanı Aung San Suu Kyi ise hapse atılmıştır.

Şekil 4.

Güneydoğu Asya bölgesindeki ülkelerin 2010–2019 yılları arasında turizm gelirin GSYH'ye katkısı (Milyar Dolar). Kaynak: Dünya Turizm ve Seyahat Konseyi, 2020

Tablo 1.										
Güneydoğu Asya ülkelerinde 1995–2019 yılları arasında turizm gelirlerinin GSYH içindeki oranı										
Ülkeler	Birim	1995	1998	2001	2004	2007	2010	2013	2016	2019
GDA top	%	4,16	5,09	5,21	4,65	4,91	4	4,53	5,15	5,47
Brunay	%	3,81	2,20	1,70	1,56	1,14	1,11	0,79	1,17	1,26
Burma	%	2,52	2,45	2,43	1,91	1,45	0,88	1,77	2,95	2,74
Endonezya	%	2,92	3,99	3,79	2,65	2,18	1,87	1,70	1,86	1,90
Filipinler	%	3,10	4,88	5,94	6,03	7,92	6,35	8,23	10,66	12,34
Kamboçya	%	1,40	2,98	7,94	9,63	10,06	11,92	14,28	13,74	14,44
Laos	%	2,11	3,58	4,92	2,65	2,18	1,87	1,70	1,86	1,90
Malezya	%	6,53	5,56	6,26	5,65	7,12	5,62	5,97	6	5,80
Tayland	%	5,10	6,89	7,43	7,02	7,13	6,11	8,07	9,10	9,72
Singapur	%	5,77	4,91	4,52	4,21	4,01	4,04	4,08	4,17	4
Vietnam	%	2,06	5,18	5,78	5,83	6,37	5,65	5,60	5,83	5,93

Kaynak: Dünya Turizm ve Seyahat Konseyi, 2020

1990'a kadar bölge hükümetlerinin yerli halk ile turist arasındaki etkileşimi azaltmaya yönelik olan turizm politikası, 1990'dan sonra tersi yönde bir yönelim göstermiştir. Singapur dışında ekoturizm bir şekilde bütün Güneydoğu Asya ülkelerinde kitle turizmine alternatif olarak ortaya çıkmıştır. Sömürge döneminde yerli halk için inşa edilen otantik ve egzotik kavramları, başka yollardan ekoturizmin retoriğinde de kullanılmaya başlanmıştır. Nitekim bölgede ekoturizmin ilk geliştiği yerlerde turistler, otantik ve egzotik yerli kültürlerin keşfine davet edilmiştir.

Güneydoğu Asya ve Ekoturizm Faaliyetleri

Güneydoğu Asya'da Singapur dışındaki bütün ülkelerde çeşitli şekillerde ekoturizm faaliyetleri yapılmaktadır. Dünya Tarım Örgütünün raporuna göre bölgede 1990'lı yıllarda ekoturizm faaliyetlerini turizm planlarına dahil eden Tayland, Endonezya, Malezya ve Filipinler ekoturizmden elde edilen gelir açısından ilk sıralarda yer almıştır (Lindberg vd., 1997). Buna karşılık, Laos, Kamboçya, Vietnam ve Burma gibi ülkelerde ise ekoturizm 2000'li yıllardan beri gelişme göstermiştir (Tablo 2). Güneydoğu Asya'daki ekoturizm, iki

faaliyet etrafında şekillenmiştir. Birincisi Tayland, Malezya, Endonezya ve Filipinler gibi ülkelerin kıyı alanlarında yağmur ormanları ve mercan resifleri boyunca gelişmiştir. İkinci ekoturizm faaliyetleri ise hemen hemen Güneydoğu Asya'daki ülkelerinin hepsinin dağlık alanları boyunca gelişme göstermiştir (Weaver, 2002; Zeppel, 2006). Aşağıdaki Tablo 2'den de görüleceği gibi bölgedeki ülkelerin ekoturizm potansiyelleri farklılık göstermektedir.

Güneydoğu Asya bölgesinde kıyı alanlarında gelişen ekoturizmin mercan resifleri ile doğrudan ilişkisi bulunmaktadır. Bölgedeki mercan resifleri, dünyadaki toplam mercan resiflerinin yaklaşık olarak %25'ini oluşturmaktadır. Malezya, Endonezya, Filipinler ve Tayland bölgede mercan resiflerinin bulunduğu başlıca ülkelerdir (PohPoh, 2003). Mercan resiflerine bağlı olarak gelişen ekoturizm, ilk olarak bir bölgenin koruma altına alınmasını gerektirmektedir. Bu açıdan bölgedeki birçok ülke 1990'lardan beri, kıyı koruma alanları çıkarmaya başlamıştır. Koruma altına alınan parklarda, ülkeyi ziyaret eden turistlere ekoturizm çerçevesinde çeşitli eğitici turistik faaliyetler yapılmaktadır. Bu faaliyetler; su altı dalışı,

Tablo 2.
Güneydoğu Asya bölgesindeki ülkelerin ekoturizm türleri ve planların tarihi

Ülkeler	Ekoturizm planı	Kıyı bölgelerde ekoturizm	Dağlık bölgelerde ekoturizm
Tayland	Ulusal Ekoturizm Politikası-1994	Phuket ve Bangkok	Kuzey dağlık bölgeler
Malezya	Ulusal Ekoturizm Planı-1995	Penang, Kuala Lumpur, Kuching	Sabah, Perak, Sarawak
Endonezya	Endonezya Ekoturizm Merkezi (Indecon)-1995	Bali, Jakarta hinterlandı, Komodo adası ve Sulawesi	Java, Lambok
Filipinler	Ulusal Ekoturizm Stratejisi-2003	Olongo adası	Luzon bölgesi
Vietnam	Turizm Kanunu-1995 (ekoturizm kanunu henüz yok)		Ba Be Ulusal Parkı, Cuc Phuong Ulusal Parkı, Sapa
Laos	Ulusal Ekoturizm Stratejisi ve Eylem Planı-2005		Nam Ha Ulusal Parkı
Kamboçya	Kamboçya Topluma Dayalı Ekoturizm Ağı (CCBEN)-2002		Ratanakiri bölgesi

Kaynak: Güneydoğu Asya bölgesinde ekoturizm ile ilgili yazılan birçok makale ve web sitelerinden elde edilen bilgiler yazar tarafından tablolaştırılmıştır

deniz kanosu, kıyı yürüyüşleri, yunus balığı ve köpek balığı gibi memeli deniz canlı gözlemciliği, kuş gözlemciliği ve mangrov ormanları turu gibi çeşitli aktiviteleri içermektedir (PohPoh, 2003; Weaver, 2002). Kıyıda yapılan bu tür faaliyetler, PohPoh'un (2003) da belirttiği gibi zaten kitle turizmini (deniz-kumsal-güneş) tercih eden turistleri hedef kitle olarak seçmektedir. Bu faaliyetler ile, turistlerin kara veya denizdeki koruma alanlarında gününbirlik olarak oyalanmaları planlanmaktadır. Bu açıdan, kıyı turizmi kitle turizmine bağlı olmaktadır. Kıyı parklarına örnek olarak; Filipinler'deki Olongo adası eko parkı, Endonezya'daki Bunaken Ulusal Kıyı Parkı, Tayland'da Phuket ve Bangkok'un kıyı kesimleri verilebilmektedir.

Güneydoğu Asya'da kıyılar boyunca gelişen ekoturizm ile ilgili pek çok problem bulunmaktadır. İlk olarak, kıyı koruma alanları önemli ölçüde tehlike altında bulunmaktadır. PohPoh'un (2003) belirttiğine göre bölgedeki resiflerin %80'i risk altında iken bu resiflerin %56'si ise çok ciddi risk altındadır. Bu açıdan teoride, ekoturizm ile zaten risk altında bulunan resiflerin daha sürdürülebilir bir şekilde kullanılması amaçlanmaktadır. Fakat, uygulamada birçok açıdan tam tersi bir durum gerçekleşmiştir. Örneğin, Endonezya'da ekoturizmin kalesi olma potansiyeline sahip olan Endonezya Borneo'sunda (Kalimantan), son 20 yılda aralıksız ormansızlaşma ve büyük ölçekli yangın gibi nedenlerle ciddi anlamda habitat kaybı yaşanmıştır (Weaver, 2002). Aynı şekilde, sadece 2000 yılında Tayland'ın kıyı parklarını ziyaret eden turist sayısı 2,5 milyonu geçmiştir (Petry, 1996). Aşırı turistleşmeye bağlı olarak da Tayland'da da doğal alanlar ciddi tehlike altına girmiştir. İkinci olarak, bölgede kıyı köylerinde yaşayan çeşitli etnik gruplar arasındaki çatışmalar da kıyı boyunca gelişme gösteren ekoturizmi caydırıcı olmaktadır (Weaver, 2002). Son olarak, yeterli sayıda eğitilen personel sayısının olmaması kıyı bölgelerdeki ekoturizmi sınırlayan bir diğer etmen olmaktadır. Nihayetinde, kıyı bölgelerde ekoturizmi içeren sualtı dalışı, su kayağı gibi aktiviteler daha profesyonel personel gerektirmekte; dolayısıyla kıyı köylerinde yaşayan yerli halkları bu konuda eğitmek daha zahmetli olabilmektedir. Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda, PohPoh'un (2003) da belirttiği gibi Güneydoğu Asya, Pasifik Bölgesi'ndeki Avustralya ve Yeni Zelanda'ya kıyasla kıyı bölgelerde gelişen ekoturizm konusunda daha az başarılı olmuştur.

Bölgede, dağlık alanlarda gelişme gösteren ekoturizm yürüyüş (trekking) başta olmak üzere bulunan coğrafyaya göre doğal (su kaynakları ve ormanlar) kaynakların keşfi, köylülerin tarımsal

pratiklerine katılma gibi pek çok faaliyeti içermektedir (Colton & Harris, 2007; Weaver, 2002; Zeppel, 2006). Coğrafi olarak Güneydoğu Asya'daki ülkeler engebeli bir topografyaya sahip olduğu için dağlık bölgelerdeki ekoturizm potansiyeli oldukça yüksektir. Dağlık bölgeler aynı zamanda tepe kabilelerinin⁵ de meskeni olmaktadır. Bölgedeki, tepe kabileleri, Mekong bölgesindeki anakara ülkelerinin kuzey yaylalarında ve ayrıca Güneydoğu Asya'nın ada ülkelerindeki dağ ve yağmur ormanlarında bulunmaktadır. Dağlık bölgelerdeki ekoturizmin potansiyeli yüksek olmasına rağmen kıyı bölgelere oranla turist sayısı açısından düşünüldüğünde ekoturizm faaliyetleri çok daha sınırlı kalmıştır. Çünkü yukarıda da belirtildiği gibi kıyı bölgelerdeki ekoturizm kitle turizmine bağlı olarak gelişmiştir. Aksine, Weaver'ın (2002) iddia ettiği gibi dağlık bölgelerdeki ekoturizm ise hem macera hem kültür hem de doğa turizminin melezleşmesinden oluştuğu için turistlerin özel olarak bu dala yönelmesini gerektirmektedir.

Her ne kadar bütün ülkeler dağ yürüyüş yollarını geliştiren stratejiler uygulasa da bölgede ekoturizmin en çok geliştiği bölge, 1970'lerden beri trekking turlarının odak noktası olan Kuzey Tayland'ın dağlık kısımlarıdır. Fil Doğa Parkı, Khao Sok Ulusal Parkı, Karen kabilesi olarak bilinen yerli kabilelerin yaşam alanları Tayland'da en çok ziyaret edilen eko turistik merkezlerdir. Bununla birlikte, Vietnam'da yaklaşık 5 milyon kişi, korumanın merkezinde yer aldığı korunan alanlar ve özel kullanım ormanlarında yaşar ve ekoturizm bu bölgelerdeki yerli halkları kapsamaktadır (Zeppel, 2006). Benzer bir durum, Filipinler'de yaklaşık olarak 1,5 milyon kabile insanının yaşadığı Kuzey Luzon bölgesi için de geçerlidir. Aynı şekilde Laos'un %14'ünü kapsayan Nam Ha koruma bölgesi de 100'den fazla etnik azınlık köyüne sahiptir (Nam Ha Project, t.y.). Bu açıdan Güneydoğu Asya'daki koruma alanları daha çok etnik azınlıkların veya yerli kabilelerin yaşadığı alanları kapsamaktadır.

Güneydoğu Asya'da dağlık bölgelerdeki ekoturizm, gittikçe daha çok uluslararası tur şirketlerinin ilgi alanına girmekte ve dolayısıyla da özellikle dağlık alanlarda gelişen ekoturizm küçük ölçekli alternatif bir turizm tipinden giderek daha büyük şirketleri ve uluslararası bağlantıları içeren büyük bir endüstriye doğru evrilmektedir. Örneğin, Tayland ekoturizme en erken başlayan ülke olduğu için, ülkedeki birçok tepe kabile köylerinde aşırı bir şekilde turist yoğunluğu görülmektedir, Weaver'ın (2002) çalışmasının

⁵ Güneydoğu Asya bölgesinde, kırsal kökenli etnik azınlıklara tepe kabileleri, etnik azınlıkların yaşadığı köylere ise tepe kabile köylere denmektedir.

gösterdiği gibi Tayland ve çevre ülkelerdeki tepe kabileleri 1990'lı yıllarda daha çok sırt çantalı gezgin turistleri çekerken 2000'li yıllarla birlikte sırt çantalıları yerine daha geleneksel turistleri çekmeye başlamıştır. Buna karşılık Laos ve Kamboçya gibi ülkeler 2000'lerin başında çeşitli projeler ile ekoturizm faaliyetlerine başlamıştır. Bu yüzden bu ülkelerde kabile köylerinde turizm henüz gelişmemiş ve ekoturizm turları, daha çok yerel tur şirketleri tarafından düzenlenmektedir. Fakat ilerleyen yıllarda Tayland'a benzeyen bir modelin diğer ülkelerde de gözlemlenmesi muhtemel görülmektedir.

Ekoturizm ve Sürdürülebilirlik

Post-kolonyal deneyim doğanın Batılı devletler için boyun eğdirilmesi ve kullanılmasına sebep olmaktadır. Bu minvalde, birçok yazar ekoturizm ile Batı'nın doğa üzerinde hakimiyeti arasında bir ilişki olduğunu düşünmektedir (Davidov, 2013; Hall, 1994; Hall & Tucker, 2004). Çünkü Batılı çevre anlayışı gen, tür ve ekosistem kaybını sınırlamak için ulusal parkların kurulmasını teşvik etmektedir. Böylece, ulusal parklar üzerinden bir çevre bilinci geliştirilmeye çalışılmaktadır. Batılı çevre anlayışında biyoçeşitliliğin ulusal parklar kurularak korunması çevrenin sürdürülebilir bir şekilde kullanılmasında önem arz etmektedir. Bu da ekoturizm ile bir taraftan çevrenin sürdürülebilir bir şekilde kullanılmasını teşvik edilirken diğer taraftan da parklar üzerinden ekonomik gelir elde etmeyi sağlanmaktadır. Hall'un (1994) de belirttiği gibi Batı ekoturizmi geliştirerek yerli kültürler üzerinde yeni bir tür emperyalizm kurmaktadır.

Güneydoğu Asya ülkelerinde bulunan birçok koruma alanı madencilik, ağaç kesimi, tarımsal gelişim, hasat ve kacak avlanma gibi nedenlerle baskı altına girmiştir. Ekoturizm ile zaten tehlike altında bulunan alanların daha sürdürülebilir bir şekilde yürütülmesi amaçlanmıştır. Buna rağmen ekoturizmin bölgede ne derecede sürdürülebilir olduğu tartışmalı olmuştur. Bu bölüm, Güneydoğu Asya'daki ekoturizm faaliyetlerini Batı tarzı sürdürülebilirlik ile ilişkilendirip post-kolonyal bir bakış açısı getirmeyi amaçlamaktadır. Bunu yaparken koruma planlarının çıkarılmasında rol oynayan aktörler, doğa ve yerli halk arasındaki ikilikleri yeniden düşünmeye davet etmektedir.

Güneydoğu Asya'da ekoturizmin geliştirilmesi çoğu zaman dışsal kaynaklı olmaktadır. Uluslararası çevre örgütleri (örneğin; WWF, IUCN), kalkınma ajansları, FAO, UNESCO, uluslararası ve yerel STK'ların desteği ile çoğu zaman hükümetler koruma planları oluşturmaktadır. Bu şekilde, Güneydoğu Asya'daki bazı kabile grupları ile çalışılarak, aile yanında konaklama, misafirhaneler, dağ yürüyüş parkurları ve rehberli turlar gibi ekoturizm girişimleri geliştirilmektedir. Yerli toplulukların ana geçim kaynağı olan doğal çevrelerinde ağaç kesimi, orman alanlarının tarım arazilerine dönüştürülmesi, avcılık gibi faaliyetlerin yapılması ise koruma planlarının çıkarılmasıyla beraber yasaklanmaktadır. Yerli halklar, rehberlik hizmetleri, konaklama, yiyecek, el sanatları, masaj gibi hizmetleri turistlerin hizmetine sunmaktadır. Bu şekilde elde edilen gelir ile yerli topluluklar için alternatif bir gelir sağlama amaçlanmaktadır (Davidov, 2013; Hvenegaard & Dearden, 1998; Weaver, 2002; Zeppel, 2006). Teoride sürdürülebilir gibi görünen uygulamalar pratikte ise çeşitli zorluklarla karşılaşmaktadır.

İlk olarak, yerli halkın ekoturizme ne kadar öncelendiği ve nerede konumlandırıldığı problem teşkil etmektedir. Yerli topluluklar ile tur operatörleri, yerel ve merkezi hükümetler, yerel ve uluslararası STK'lar arasında eşitsiz bir güç ilişkisi bulunmaktadır. Örneğin, Güneydoğu Asya'da ulusal koruma parklarının oluşturulmasında,

uluslararası çevre örgütlerinin önemli bir payı bulunmaktadır. IUCN ve WWF⁶ gibi çevre örgütleri kuruldukları tarihten itibaren ortaya çıkardıkları projelerin çoğu, Küresel Güney'de doğal türlerin (vahşi yaşam) korumasını içeren projeler olmuştur. Bu örgütler koruma alanlarını oluştururken Luke (1997) ve MacDonald'ın (2003) çalışmalarında belirttikleri gibi, yerli bilgiden ziyade kendi kurumsal misyonlarına öncelik vermektedir ki bu misyon koruma parkları kurarak doğayı sürdürülebilir bir şekilde yönetmektir. Çünkü Batı tarzı sürdürülebilirlik ideolojisi doğayı (ve değerini) vahşilikle ilişkilendirir ve ekoturizm, kökleri insandan arınmış peyzajlar kavramına dayandığı için bu değer rejiminin uygulanmasında bir araç olmaktadır (Davidov, 2013). Bu yüzden, özellikle biyoçeşitlilik açısından zengin olan Güneydoğu Asya'da çevre kuruluşları ekoturizmi tepe kabilelerinin doğal kaynaklar üzerindeki etkilerini azaltmanın bir yolu olarak görmektedir (Zeppel, 2006). Parkların kurulması yerli halkın dışlanması ve kendi toprakları üzerinde mülkiyet haklarının ellerinden alınmasıyla sonuçlanmaktadır. Dolayısıyla da koruma parkları orada yaşayan yerli halkı değersiz hale getirirken doğal kaynaklara ise artı değer atfetme ile sonuçlanmaktadır. Luke'un (1997) belirttiği gibi böyle bir formülasyonda ekoturizm, doğayı yeniden üretmekte, habitatları varlıklara, flora ve faunayı işletme fabrikasına, yerli halkı da girişimci paydaşlara dönüştürmektedir. Bu eşitsiz güç ilişkiler göz önünde bulundurulduğunda, uygulamaya konulan ekoturizm planlarından çok azının Güneydoğu Asya'da başarılı olma şansı bulunmaktadır.

İkinci olarak, Güneydoğu Asya'da ekoturizm, yerli halkların yüz yıllardır devam eden tarımsal ve kültürel alışkanlıklarını tehlikeye atmaktadır. Örneğin, Filipinler'de turizm planları, yerli halk için sosyokültürel destekten ziyade yollar, oteller ve diğer altyapılara odaklanmış ve sonuç olarak yüzyıllardır korunan piriç teraslarına oteller ve evler inşa edilerek, kültürel peyzajın çevresel ve kültürel değerleri yok edilmiştir (Dulnuan, 2005). Ayrıca turizmin gelişimine bağlı olarak birçok kabile köyü kültürel ve sosyal özelliklerini yitirmeye başlamaktadır. Örneğin Bartsch'ın (2013) Tayland'ın tepe kabile köylerini konu alan çalışması, ekoturizme bağlı olarak kabile köylerinin nasıl kültürel yozlaşmaya maruz kaldıkları ortaya çıkarmaktadır. Bartsch'a (2013) göre ekoturizm ile Batılı turistlerle karşılaşan yerli halklar, giyim ve sosyal davranışlar açısından olumsuz etkilenmektedir. Bununla birlikte dilencilik, afyon kullanımı gibi istenmeyen davranışlarda da artış yaşanmaktadır.

Turizmden elde edilen gelirin ne ölçüde yerli topluluklara aktarıldığı da problem teşkil etmektedir. Birçok araştırma (Bartsch, 2013; Hvenegaard & Dearden, 1998; Ly ve Bauer, 2016; Weaver, 2002; Zeppel, 2006), yerel toplulukların ekoturizmden çok gelir elde etmediklerini tespit etmiştir. Örneğin, Filipinler'de yapılan bir araştırma, yerel toplulukların %70'inin turizmden yararlanmadığını ortaya çıkarmıştır (Dulnuan, 2005). Ekoturizm, kitle turizmine oranla çok daha ucuz olmasına rağmen, elde edilen gelirlerin hepsi doğrudan yerli halklara gitmemektedir. Yerel topluluklar, genellikle ekoturizmi düşük gelirli mevsimlik bir iş olarak algılayıp turizm mevsimi olmayan zamanlarda ağaç kesmek, avlanmak gibi eski alışkanlıklarına devam etmektedir (Zeppel, 2006).

Son olarak, Güneydoğu Asya'da ekoturizmin (vahşi) doğayı sürdürülebilir bir şekilde koruyup korumadığı tartışmalı olmaktadır. Birçok ekoturizm bölgeleri hükümetler tarafından çıkarılan koruma bölgesi yasalarıyla belirlenmektedir. Buna karşılık koruma altına

⁶ WWF ve IUCN gibi çevre kuruluşları genellikle doğal yaşamı korumak için bir milli park sistemini teşvik ederek onları vahşi yaşam koruma alanlarındaki habitatlarıyla korumaya yönelmiştir.

Görsel 1.

Endonezya'nın Bali adalarında ekoturizm ile ilgili bir tur sitesinde kullanılan fotoğraflar. Kaynak: Trip Canvas, 2017

alınan alanlar, toplam doğal alanların sadece çok az bir kısmına tekabül etmektedir. Pek çok Güneydoğu Asya ülkesinde korumaya tabi olmayan doğal alanlar, gittikçe daha fazla tahrip edilmektedir. Örneğin, Taylan'da 1961–91 yılları arasında orman örtüsünün %50'si yok olmuş ki bu durum ormana bağımlı olan türlerin hayatta kalmalarını zorlaştırmıştır (Hvenegaard & Dearden, 1998). Benzer bir durum Endonezya, Burma ve diğer Güneydoğu Asya ülkesi için de geçerli olmaktadır.

Bu olumsuzluklara rağmen Güneydoğu Asya'da başarılı bir şekilde uygulanan ekoturizm projeleri de bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi de Laos'taki Nam Ha projesidir. Laos'ta 49 civarında olan etnik grubun büyük bir kısmı, kırsal alanlarda yaşamaktadır. Nam Ha projesi 1999 yılında başlamış olup 2000'li yıllarda gelişme göstermiştir. Proje gereği birçok köy, ekoturizm alanı olarak belirlenmiştir. Topluluk temelli başlayan projede yerli halklar temsil edilip elde edilen gelirin büyük bir kısmı yine yerli halklara gitmektedir (Suntikul, 2007; Nam Ha Project, t.y.). Bununla birlikte yerli STK'lar da ekoturizmin toplum temelli ve sürdürülebilir ilkelerle yapılması için çaba sarf etmektedir. Tayland'da Yaşam ve Kültürün Geri Kazanılması Projesi (PLRC) ve Sorumlu Ekolojik Sosyal Turlar (REST) projesi ve Kuzey Tayland'daki Lisu Lodge projesi yerli halklar ile başlatılmış projeler olmaktadır. Benzer bir şekilde, Malezya Sabah'taki Sukau Yağmur Ormanları Pansiyonu ve Nanga Sumpain Sarawak'ın Iban topluluğu ile Borneo Adventure gibi çeşitli ekoturizm projeleri de toplum temelli ilkelerle ortaya çıkan projelerdir (Zeppel, 2006).

Ekoturizm ile Kültürü Tüketmek

Turizm, alışılmış ve alışılmadık yerler arasındaki gerçek ve hayali farklılıkları piyasa ilişkilerine açarak, sıradan olanın yanı sıra fanteziye kaçışı da içerebilmektedir (Mansvelt, 2005). Ekoturizm, doğası itibarı ile doğa ile kültürün de tüketilmesini içermekte ve tüketilen bu kültür ise çoğu zaman egzotik olarak hayal edilmektedir. Örneğin, Endonezya'daki Bali ve Toraja kültürleri oldukça fazla turistin ilgisini çekmektedir. Bununla birlikte Doğu Malezya'daki uzun evlerde⁷ (longhouses) yaşayan Iban ve Kayan toplulukları, Kuzey Tayland'ın tepe kabileleri, turistler için "Asya" deneyimi yaşama hissi sağlamada önemli bir rol oynamaktadır (Wood, 1984). Bunun yanında, yakın zamanda, ekoturizme katılan Vietnam, Laos ve Kamboçya gibi ülkelerin de yerli halkları, Asya kültürünü deneyimlemek isteyen turistlere imkanlar sunmaktadır. Güneydoğu Asya'daki ekoturizm faaliyetlerin büyük bir bölümü, çoğunluğu yoksul olan yerli halkın yaşadığı kırsal alanlardır ve buralarda yaşayan halkın önemli bir kısmı ülkelerinde azınlık konumundadır. Bu yüzden bölgede ekoturizm, yerli halkların yaşam tarzlarını meta-laştırarak turistlerin hizmetine sunmaktadır.

Yerel veya küresel turizm endüstrileri, turistlerin kafalarında oluşturdukları tepe kabileleri imajını kullanılmakta ve trekking tur rehberleri genellikle tepe kabilelerinin geleneksel basit yaşam tarzını veya tepe kabilelerinin eşsiz kültürünün korunmasını

⁷ Malezya'daki Iban halkının geleneksel olarak, kendine özgü ahşaptan yapılmış yan yana sıralı evlerine verilen isimdir.

vurgulamaktadır. Rehberler, tepe kabilelerinin doğayla bir arada olan *ideal yaşam biçimini* romantize etmektedir (Cohen, 1999; Kayoko, 2007; Zeppel, 2006). Birçok tur şirketi turistik faaliyetlerinin reklamlarını yaparken “öteki” olarak konumlandırılan yerli halklarla ilgili ekonomik bir değer de yaratmaya çalışmaktadır. Örneğin, Borneo Travel (2019) isimli Malezyalı bir tur şirketi Sabah bölgesindeki ekoturizm ile ilgili şu ifadelere yer vermektedir:

“Sadece turistik yerleri ziyaret etmek sizi yerin gerçekliğinden uzak tutar... Bu yerler, yeni şeyler öğrenmek isteyenler için en iyisidir. Yemek pişirmek, geleneksel zanaatkarlık ya da sadece o bölgenin bildiği herhangi bir şey. Bu bilgi, kişinin hayatı daha iyi anlamasına yardımcı olur ve genel olarak hayata karşı minnettar olmanızı sağlar... En önemlisi, tanıştığınız her insanın paylaşacak bir hikayesi olacak. Kendi dünyanızdan çıkıp yepyeni bir bakış açısı kazanmak gibisi yok!”

Benzer bir şekilde Trip Canvas (2017) isimindeki Endonezyalı başka bir tur şirketinin yerli toplulukları metalaştırmasını şu şekilde ifade etmektedir.

“Baliwoso'daki en büyük etkinliklerden biri olan yıllık Lobong Pikniğini kaçırmayın. Yerli köylüler tarafından düzenlenen oyunlar, yarışmalar, geleneksel danslar ve hatta eşsiz sofralar gibi sonsuz eğlencenin tadını çıkaracaksınız!... Yiyecek, içecek ve canlı müzik eşliğinde, konforlu armut koltuklarda dinlenin ve dost canlısı yerlilerle kaynaşın sohbet edin!”

Alıntılardan da anlaşılacağı üzere, tur şirketleri ekoturizmi farklılık üzerine inşa edip yerli kültürler üzerinden ekonomik bir değer oluşturmaya çalışmaktadırlar. Bu alıntılar sadece birkaç örnek teşkil etmektedir. Birçok ekoturizm reklamı, *otantik yerliler*, *egzotik yerliler*, *yerli kültürleri deneyimlemek* gibi basmakalıp kavram-sallaştırmalar ile yerli halkı turizmin bir aracı veya parçası olarak hayal etmektedir. Bu yüzden afişlerinde en egzotik ve otantik olan resimleri kullanmaya çalışırlar (Görsel 1). Dolayısıyla da tur rehberleri genellikle, köylerin çağdaştırılmış ve ticarileştirilmiş kısmını saklama eğiliminde olup yerli halkların medeni dünyaya yabancı olduğunu söyleme eğilimindedir. Örneğin, Kayoko'nun (2007) Tayland tepe köylerini konu alan çalışmasının da gösterdiği gibi, köylüler genellikle yollarda motorlu araç kullanmalarına rağmen rehberler, turistleri ormanın içinden geçen patikalardan yürüyerek tepe köyelerine götürmeyi tercih etmektedir. Çünkü bu yol, turistlerin “gerçek etnik azınlıklar” arzusunu tatmin etmek için daha elverişli görünmektedir (Kayoko, 2007).

Ekoturizm ile yerli kültürleri tüketme durumu oldukça uç bir biçimde, 1980'lerin sonundan itibaren Tayland'ın tepe kabile köylerinin pazarlanmasında yaşanmaktadır. Burma'nın Kayan kabilelerinden biri olarak bilinen Padaunglar, 1980'lerin sonu 1990'ların başında, Burma'nın askeri rejiminden kaçıp Tayland'a sığınmıştır. Tayland'ın kuzey bölgelerindeki dağlık alanlarında mülteci statüsünde yaşayan Padaunglar'ın kadınları, boyunlarına taktıkları piring halkalardan dolayı *zürafa kadınlar* olarak bilinmektedir. Zürafa kadınlardan dolayı Tayland'ın kuzey dağlık alanları, 1990'lı yıllar boyunca ekoturizm faaliyetlerinde turistik bir cazibe merkezi olarak tanıtılmıştır (Zeppel, 2006). Tayland'da, kabile köylerinin ilk turizm örnekleri, Kayan kabileleri üzerinden yapılmıştır. Oysa, Kayan kabilesi hala elektrik, yol, eğitim ve sağlık gibi hizmetlere erişimde sıkıntılar yaşamakta, Tayland hükümeti tarafından mülteci köyleri dışında yerleşmelerine izin verilmemektedir. Fakat, herhangi bir vatandaşlık hakkı ve toprağa sahip olmayan Padaung halkının manevi varlıkları romantikleştirilerek, yaşam tarzları egzotik bir ülkede yaşayan otantik kültürler olarak temsil

edilmektedir. Her yıl Tayland'ı ziyaret eden turistlerden yaklaşık olarak 40,000 turist, Kayan kabile köylerini de ziyaret etmektedir (Epicure & Culture, 2018) Bu açıdan, “ötekilik” üzerinden inşa edilen turizm söylemleri aynı zamanda kültürlerin metalaşmasını da içermektedir.

Kayan kabileleri yalnızca birkaç örneği temsil etmektedir. Etnik yönden oldukça zengin olan Güneydoğu Asya'daki hükümetler, planlı bir şekilde azınlıklar üzerinden turizmi geliştirmeye çalışmıştır (Zeppel, 2006). Paradoksal bir şekilde, bölgede etnik azınlıklar veya yerli halkların en büyük geçim kaynağı da turizm olmaktadır. Ekoturizm olmadan günlük yaşamlarını idame ettirmeleri de oldukça zor görünmektedir. Oysaki ekoturizme dahil olan yerli toplulukların birçoğu, en temel ihtiyaçlarından bile yoksun olup toplumdaki en dezavantajlı gruplar olarak bilinmektedir. Ekoturizm ile bu toplulukların ülkelerine adaptasyonu sürecinde herhangi bir sorun yaşanmaması umulmaktadır. Kuzey Tayland'da trekking, özellikle bölgesel afyon üretimi ve potansiyel sol görüşün yükselmesi ve etnik isyanlar konusundaki endişeler ışığında, bölgenin tepe kabile halkını ulusal entegrasyonu teşvik etmeyi amaçlayan hükümet politikalarının hem bir sonucu hem de bileşeni olmaktadır (Cohen, 1999). Bu durum, Vietnam'ın kuzey-batı yayalarında yer alan Sapa kasabası ile kuzey Laos'un Çin ve Burma sınırındaki Nam Ha Ulusal Biyoçeşitliliği Koruma Alanı'ndaki kabile halkları için de geçerlidir (Suntikul, 2007). Birçok durumda ekoturizm, yerli halkların ülkeye entegrasyonunu kolaylaştırmak için devletler tarafından planlı bir şekilde tercih edilmektedir. Böylece kolonyal dönemde inşa edilen “egzotik Asya” söylemi post-kolonyal dönemde de oldukça elverişli hale gelmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Bu makale Güneydoğu Asya Bölgesindeki ekoturizmi ele almıştır. Makale, ilk önce Güneydoğu Asya'da turizmin gelişmesinin tarihi izlerini aramıştır ve sömürgecilikle ilişki kurmuştur. Sömürgecilik ile Güneydoğu Asya Bölgesi Avrupa'nın ilgi alanına girmiştir ve bölgede modern turizm dekolonizasyon süreci ile başlamıştır. Sömürge döneminde inşa edilen yazlık sayfiye alanları veya bürokratik merkezler modern turizm alanlarına dönüştürülmüştür. Ayrıca, özellikle de sömürge döneminde otantik ve egzotik olarak inşa edilen Güneydoğu Asya söylemi daha sonradan ekoturizmin gelişmesinde yeniden piyasaya sürülmüştür. Makale, Güneydoğu Asya bölgesinde ekoturizmin başlıca iki alanda (kıyı bölgeleri ve dağlık bölgeler) geliştiğini göstermeye çalışmıştır. Genel olarak Güneydoğu Asya bölgesi hem fiziki hem de beşeri coğrafya özellikleri itibarıyla önemli potansiyeller sunmakla birlikte, bölgedeki bütün ülkelerin ekoturizme katılma oranları farklılık göstermiştir.

Makalenin en önemli bulgularından biri de Güneydoğu Asya bölgesinde sürdürülebilirliğe post-kolonyal bir eleştiri getirmesi olmuştur. Makale, bölgede 1990'lardan itibaren gelişmeye başlayan ekoturizmin bölge dışı kaynaklı olduğunu ortaya çıkarmıştır. 1990'larla birlikte sürdürülebilirliğin birçok alana (ekonomik, kültürel gibi) uyarlanması ekoturizmin ortaya çıkmasına sebep olmuştur ve Güneydoğu Asya bölgesinde ekoturizm de bu doğrultuda gelişme göstermiştir. Sürdürülebilirlik oldukça tartışılabilir bir kavramdır ve tek bir boyuttan oluşmamaktadır. Bölgede ekoturizm, Batı sürdürülebilirliği çevresinde çeşitli yerel, ulusal ve uluslararası örgütlerin ve STK'ların iş birliği ile ortaya çıkmış ve gelişme göstermiştir. Bu yüzden de pratikte Güneydoğu Asya bölgesinde sürdürülebilirliğin ne ölçüde başarılı olduğu oldukça tartışmalıdır. Elbette bu durumun oluşmasında hem doğal çevre hem de yerel halkların sürdürülebilirlikte nerede konumlandığının

önemli bir etkisi bulunmaktadır. Örneğin kitle turizmi, diğer özelliklerinin yanı sıra, belirli kentsel ve kıyı çevrelerinde yüksek düzeyde yoğunlaşması nedeniyle eleştirilmiştir; ancak Güneydoğu Asya'nın Tayland, Malezya, Vietnam gibi belirli bölgelerindeki ekoturizm, benzer bir yoğunlaşma modeli sergilemektedir. Bu açıdan, “doğayı korumanın bir yolu acaba doğal koruma alanlarının ilan edilmesi midir?” veyahut “koruma alanları dışında kalan fakat doğal özellikleri itibarı ile çekici olan alanlar ekoturizme nasıl dahil edilmelidir?” soruları önem kazanmaktadır. Bunun tek bir cevabı yoktur; mekandan mekana; zamandan zamana cevaplar değişecektir. Bir diğer husus ise toplum merkezli ekoturizmin oluşturulması için küreselden ziyade yerelin istekleri, arzuları ve ihtiyaçlarına ekoturizmde ne kadar öncelik verildiği sürdürülebilir bir kalkınma için önem arz etmektedir. O halde, sormamız gereken soru “ekoturizm, yoksul etnik azınlıklar için sosyal ve ekonomik güçlendirme ve geçim kaynaklarının iyileştirilmesi için bir katalizör olarak nasıl kullanılabilir?” Yine bu soru da yanıtlanması oldukça zor olup yerli halk, tur operatörleri, yerel ve merkezi hükümet paydaşları ile yerel/ulusal ve uluslararası örgüt ve STK'lar gibi pek çok paydaşın katılımıyla gerçekleştirilecek bir durumdur.

Makalenin diğer önemli amaçlarından biri de Güneydoğu Asya'da kültürün ekoturizm vasıtasıyla nasıl tüketildiğini ortaya çıkarmaktır. Güneydoğu Asya'da ekoturizm otantik ve egzotik kültürlerin keşfedilmesini kapsamaktadır. Bölge, etnik açıdan oldukça zengin olup macera ve egzotizm peşinde koşan turist için elverişli ortamlar sunmaktadır. Makalenin bulgularında belirtildiği gibi yerel veya küresel turizm endüstrileri, yerli halkın doğayla bir arada olan ideal yaşam biçimi imajını kullanıp ekoturizmi geliştirmeye çalışmaktadır. Bu doğrultuda yerli halklar ise “medenileşememiş” otantik kabileler olarak tanımlanmaktadır. Kayoko (2007) ve Cohen'in (1999) de iddia ettiği gibi turistler için bu tarz bir tanımlama daha basitleştirilmiş bir imaj sunmaktadır. Çünkü turistler, yerli halkların daha karmaşık olan normları ve geleneklerini tüketmekten ziyade basitleştirilmiş yerli halklar imajını daha fazla tercih etmektedir. Ekoturizme muhtaç olan yerli halklar kendi topluluklarına turist çekmek için benzersiz konumlarından ve birçok açıdan kültürlerinden yararlanarak dolaylı bir şekilde otantik halk söylemlerinin inşa edilmesine hizmet etmektedir. O halde araştırmalarda, yerli seslerin daha fazla dâhil edilmesi, alternatif ekoturizm söylemlerinin oluşmasına sebep olacaktır (Hinch & Butler, 2007).

Sonuç olarak bu makale, Güneydoğu Asya bölgesinde ekoturizmin genel bir portresine post-kolonyal bir eleştiri getirmeye çalışmıştır. Burada özellikle, sürdürülebilirlik ve kültürün tüketilmesi gibi ekoturizmin ayırt edici özelliklerine eleştirel bir yaklaşım geliştirmiştir. Ekoturizme yönelik böyle bir eleştirel yaklaşım ya mikro düzeyde, örneğin Laos'un kabile köyleri ya da makro düzeyde, örneğin Türkiye'de ekoturizm ve sürdürülebilirlikle ilişkisi gibi çalışmalara uyarlanabilir. Ekoturizm, Türk akademisi içinde daha çok betimsel, bölgesel ve etüt çalışmaları olarak incelenmiştir. Bu tür çalışmaların önemli ve gerekli olduğunu belirtmekle birlikte, daha eleştirel nitelikte çalışmaların turizm coğrafyasına dahil edilmesine ihtiyaç vardır. Bu noktada, bu çalışma ileride yapılacak daha kapsamlı araştırmalara yol gösterici olacaktır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış Bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Declaration of Interests: The author has no conflicts of interest to declare.

Funding: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynaklar

- Acharya, A. (2012). *The making of Southeast Asia*. Singapur: Institute of Southeast Asian Studies (ISEAS) Publishing.
- Akama, J. S., Maingi, S., & Camargo, B. A. (2011). Wildlife conservation, safari tourism and the role of tourism certification in Kenya: A post-colonial critique. *Tourism Recreation Research*, 36(3), 281–291. [CrossRef]
- Amoamo, M., & Thompson, A. (2010). (Re) Imaging Māori tourism: Representation and cultural hybridity in postcolonial New Zealand. *Tourist Studies*, 10(1), 35–55. [CrossRef]
- Arı, Y. (2009). *Eko Turizm mi Ego Turizm mi?* Kazdağı (Balıkesir) Örneği. Ankara Üniversitesi, DTCF, Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi, V. Ulusal Coğrafya Sempozyumu, 421–438.
- Arslan, Y. (2005). Erdek ve Çevresinin Ekoturizm Açısından Değerlendirilmesi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(13), 29–53.
- Bartsch, H. (2013). The impact of trekking tourism in a changing society: A Karen village in Northern Thailand. In J. Michaud (Ed.), *Turbulent times and enduring peoples* (ss. 209–232). Routledge.
- Baykal, D., & Çimen, H. (2015). Sürdürülebilir Turizm ve Ekoturizm Sertifikaları. *Bildiriler Kitabı*, 10.
- Bayram, A., & Zengin, B. (2012). Ekoturizm Kaynaklarının Geliştirilmesi: Doğu Marmara Bölgesi Örneği. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2, 115–122.
- Boon, J. A. (1977). *The anthropological romance of Bali 1597–1972: Dynamic perspectives in marriage and caste, politics and religion*. Cambridge University Press, 10.
- Borneo Travel. (2019). *Top 10 homestays in Sabah, Borneo travel*. Retrieved from <https://www.borneotravel.com/blog/sabah-homestay> (Tarihi, S. E. 2021.13 temmuz).
- Butler, R. W. (1980). The concept of a tourist area cycle of evolution: Implications for management of resources. *Canadian Geographer/Le Géographe Canadien*, 24(1), 5–12. [CrossRef]
- Chua, B. (2011). *Singapore as model: Planning innovations, knowledge experts, Worlding cities: Asian experiments and the art of being global içinde* (ss. 29–54). Blackwell Publishing Limited.
- Cochrane, J. (2009). New directions in Indonesian ecotourism. In J. Hitchcock, V. T. King, ve M. Parnwell (Eds.), *Tourism in Southeast Asia: Challenges and new directions* (ss. 254–269). Kopenhag: Nias Press.
- Cohen, E. (1999). Towards an agenda for tourism research in Southeast Asia. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 4(2), 79–89. [CrossRef]
- Colton, J., & Harris, S. (2007). Indigenous ecotourism's role in community development: The case of the Lennox Island First Nation. In T. Hinch & R. Butler (Eds.), *Tourism and indigenous peoples* (ss. 238–251). Oxford: Routledge.
- Craik, W. (1994). The economics of managing fisheries and tourism in the Great Barrier Reef Marine Park. In M. Musinghe & J. McNeely (Eds.), *Protected area economics and policy: Linking conservation and sustainable development* (ss. 339–348). New York: The World Bank.
- Crossette, B. (1998). *The great hill stations of Asia*. Oxford: Westview Press.
- Davidov, V. (2013). *Ecotourism and cultural production: An anthropology of indigenous spaces in Ecuador*. New York: Springer.
- d'Hautesserre, A. M. (2010). Government policies and indigenous tourism in New Caledonia. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 15(3), 285–303. [CrossRef]
- Douglas, N. (1996). *They came for savages: 100 years of tourism in Melanesia*. Loffs Harbour: Southern Cross University Press.
- Duffy, R. (2008.). Neoliberalising nature: Global networks and ecotourism development in Madagaskar. *Journal of Sustainable Tourism*, 16(3), 327–344. [CrossRef]

- Dulnuan, J. R. (2005). Perceived tourism impact on indigenous communities: A case study of Sagada in Mountain Province. In R. B. A. Alampay (Ed.), *Sustainable tourism challenges for the Philippines* (ss. 161–203) APEC Study Center Network.
- Dünya Bankası. (2020). *International tourism, number of arrivals*. Retrieved from <https://data.worldbank.org/indicator/ST.INT.ARVL?locations=Z4-VN-TH-SG-PH-ID-MY-LA-MM> (Tarihi, S. E. 2021.14 temmuz).
- Dünya Turizm ve Seyahat Konseyi. (2020). World travel and tourism council data. Retrieved from <https://knoema.com/WTTC2019/world-travel-and-tourism-council-data?country=1001450-south-east-asia> (Tarihi, S. E. 2021.14 temmuz).
- Epicure ve Culture. (2018). *Ethical travel: Thailand's Long Neck Women*. Retrieved from <https://epicureandculture.com/thailand-long-neck-women/> (Tarihi, S. E. 2021.14 temmuz).
- Gregory, D., Johnston, R., Pratt, G., Watts, M., & Whatmore, S. (2011). *The dictionary of human geography*. Londra: John Wiley & Sons.
- Hall, C. M. (1994). Ecotourism in Australia, New Zealand and the South Pacific: Appropriate tourism or a new form of ecological imperialism? Ecotourism: A sustainable option?. In E. Cater, G. Lowman & G. (Eds.), *Ecotourism: A sustainable option?* (ss. 137–157). Chichester: Wiley.
- Hall, M. C., & Tucker, H. (2004). An introduction. In M. C. Hall & H. Tucker (Eds.), *Tourism and postcolonialism: Contested discourses, identities and representations* (ss. 1–25). Routledge.
- Hector, C. (1996). *Tourism, ecotourism, and protected areas: The state of nature-based tourism around the world and guidelines for its development*. Washington: International Union for Conservation of Nature and Natural Resources.
- Hinch, T., & Butler, R. (2007). Introduction: Revisiting common ground. In T. Hinch & R. Butler (Eds.), *Tourism and indigenous people* (ss. 19–30). Routledge.
- Hitchcock, M. (1999). Tourism and ethnicity: Situational perspectives. *International Journal of Tourism Research*, 1(1), 17–32. [\[CrossRef\]](#)
- Horwarth HTL. (2018). *Market report ASIA PACIFIC: Regional tourism Trends 2018*. Horwarth HTL. Retrieved from https://corporate.com-s-horwarthtl.com/wp-content/uploads/sites/2/2018/05/MR_AP_REGIONAL-TOURISM-TRENDS.pdf (Tarihi, S. E. 2021.13 temmuz).
- Hvenegaard, G. T., & Dearden, P. (1998). Ecotourism versus tourism in a Thai National Park. *Annals of Tourism Research*, 25(3), 700–720. [\[CrossRef\]](#)
- Kayoko, I. (2007). Creating diversity: Ethnic tourism and hill tribes of Northern Thailand. *Memoirs of Institute of Humanities, Human and Social Sciences, Ritsumeikan University*, 89, 37–55.
- Koçan, N. (2012). Ekoturizm ve Sürdürülebilir Kalkınma: Kızılcahamam-Çamlıdere (Ankara) Jeopark ve Jeoturizm Projesi. *Karadeniz Fen Bilimleri Dergisi*, 3(1), 69–82.
- Krause, G. (1988). *Bali 1912* (W. H. Mabbett, Trans.). Wellington, January Books.
- Lindberg, K., Furze, B., Staff, M., & Black, R. (1997). *Asia-Pacific forestry sector outlook study: Ecotourism and other services derived from forests in the Asia-Pacific region: Outlook to 2010*. Working paper APFSOS/WP/24. Bangkok: Forest Service United States Department of Agriculture. Retrieved from <http://www.fao.org/3/w7714e/w7714e06.htm#3.3%20overview%20of%20tourism%20and%20ecotourism%20in%20the%20asia%20pacific%20region> (Tarihi, S. E. 2021.13 temmuz).
- Luke, T. W. (1997). The world wildlife fund: Ecocolonialism as funding the worldwide “wise use”; of nature. *Capitalism Nature Socialism*, 8(2), 31–61. [\[CrossRef\]](#)
- Ly, T. P., & Bauer, T. (2016). Ecotourism in mainland Southeast Asia: Theory and practice. *Tourism, Leisure and Global Change*, 1(1), 61–80.
- MacDonald, K. I. (2003). IUCN: A history of constraint. *Address given to the Permanent Workshop of the Centre for the Philosophy of Law İçinde, Université Catholique de Louvain*.
- Mansvelt, J. (2005). *Geographies of consumption*. Londra: Sage.
- Morrisey, J., Nally, D., Strohmayer, U., & Whelan, Y. (2014). *Key concepts in historical geography*. Sage.
- Nam Ha Project. (t.y.). *The Laos Nam Ha national protected area network; list of national protected area in Laos. Nam Ha NPA-national park in Luang Namtha, Laos*. Retrieved from https://www.namha-npa.org/info/laos_npa_network.htm (Erişildi 2021.13 temmuz).
- Nayak, A., & Jeffrey, A. (2013). *Geographical thought: An introduction to ideas in human geography*. Routledge.
- Osborne, M. (2010). *Southeast Asia: An introductory history*. Crows Nest: ReadHowYouWant.com.
- Parnwell, M. (2009). A political ecology of sustainable tourism in Southeast Asia. In M. Hitchcock, V. T. King, & M. Parnwell (Eds.), *Tourism in Southeast Asia: Challenges and new directions* (ss. 236–253). Nias Press.
- Petry, J. (1996). Northern exposure: Touring the less travelled areas of northern Thailand no longer means roughing it. *PATA Travel News*, s. 10.
- PohPoh, W. (2003). Marine ecotourism and protected areas in Southeast Asia. *Îles et Archipels*, 32(1), 99–110.
- Richter, L. (2009). Tourism policy-making in Southeast Asia: A twenty-first century perspective. In M. Hitchcock, V. T. King, & M. Parnwell (Eds.), *Tourism in Southeast Asia: Challenges and new directions*. (ss. 99–104). Nias Press.
- Romeril, M. (2009). Tourism and the environment—Towards a symbiotic relationship: (Introductory paper). *International Journal of Environmental Studies*, 25(4), 215–218. [\[CrossRef\]](#)
- Russell, C. L., & Ankenman, M. J. (1996). Orangutans as photographic collectibles: Ecotourism and the commodification of nature. *Tourism Recreation Research*, 21(1), 71–78. [\[CrossRef\]](#)
- Şahin, İ. F. (2009). Erzincan İli'nin Turizm Potansiyeli ve İldeki Ekoturizm Uygulamaları. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 14(22), 69–88.
- Said, E. (1978). *Orientalism: Western concepts of the Orient*. Vintage Book Company.
- Savage, V. R., Kong, L., & Yeoh, B. S. A. (1993). The human geography of Southeast Asia: An analysis of post-war developments. *Singapore Journal of Tropical Geography*, 14(2), 229–251. [\[CrossRef\]](#)
- Sheridan, L. M., & Halpenny, E. (2002). Conference Report: The world Ecotourism Summit. *Journal of Sustainable Tourism*, 10(5), 449–453. [\[CrossRef\]](#)
- Suntikul, W. (2007). The effects of tourism development on indigenous populations in Luang Namtha Province, Laos. In T. Hinch & R. Butler (Eds.), *Tourism and indigenous peoples* (ss. 146–158). Routledge.
- Trip Canvas. (2017). *Make a difference in Bali: Travel to these 9 ecovillages you've probably never heard of, TripCanvas Indonesia*. 13 Aralık. Retrieved from <https://indonesia.tripcanvas.co/bali/local-ecovillages/> (Son Erişim Tarihi:13 Temmuz 2021).
- Turoğlu, H., & Özdemir, H. (2005). Bartin İlinin Ekoturizm Potansiyelinin Belirlenmesi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 10(13), 97–116.
- Uluslararası Ekoturizm Derneği. (2019). *What is ecotourism*. The International Ecotourism Society Retrieved from <https://ecotourism.org/wh-at-is-ecotourism/>. (Tarihi, S. E. 2021.14 temmuz).
- Wang, G. (2005). *Nation-building: Five Southeast Asian histories*. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies.
- Weaver, D. (2002). Asian ecotourism: Patterns and themes. *Tourism Geographies*, 4(2), 153–172. [\[CrossRef\]](#)
- West, P., & Carrier, J. (2004). Ecotourism and authenticity: Getting away from it all? *Current Anthropology*, 45(4), 483–498. [\[CrossRef\]](#)
- Wood, R. E. (1984). Ethnic tourism, the state, and cultural change in Southeast Asia. *Annals of Tourism Research*, 11(3), 353–374. [\[CrossRef\]](#)
- Zeppel, H. (2006). *Indigenous ecotourism: Sustainable development and management*. Cabi Publishing.